

SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN
LUNDS UNIVERSITET

Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivar- förbund och fackförbund

Anders Kjellberg

Department of Sociology, Lund University

Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility

Research Reports 2010:1

ISBN 91-7267-310-9

(uppdaterad 7 februari 2012)

LUND UNIVERSITY
Faculty of Social Sciences

Redaktionskommitté:
Denis Frank, Antoinette Hetzler och Anders Kjellberg

Innehåll

Förord	4
Inledning	5
De svenska kollektivavtalens starka ställning	7
Kollektivavtalens täckningsgrad	8
Facklig organisationsgrad och arbetsgivarnas organisationsgrad	9
Det fackliga medlemsraset upphörde 2009 . . .	12
. . . men bilden mycket splittrad	13
Fortsatta medlemsförluster i LO, nolltillväxt i TCO och ökning i Saco	13
Skarpt divergerande facklig anslutning hos arbetare och tjänstemän i privata tjänstenärings under 2009	19
Växande avgiftsskillnader i a-kassorna	20
Stabil facklig organisationsgrad hos industriarbetarna mellan 2007 och 2009 . . .	23
. . . men fallande fackanslutning hos industriarbetarna under 2010 i skarp kontrast till industritjänstemännens stigande	24
Alltmer divergerande facklig anslutning mellan tjänstemän och arbetare: tjänstemännens organisationsgrad sex procentenheter högre än arbetarnas 2011	27
Långsiktiga och kortsiktiga orsaker till organisationsgradens förändringar	30
A-kassornas organisationsgrad samt andelen anställda respektive i arbetskraften utanför a-kassorna	35
Avslutning	38
Appendix 1. Den fackliga anslutningens utveckling ur ett längre tidsperspektiv (1945-2010)	42
Appendix 2. Facklig organisationsgrad för arbetare, tjänstemän och löntagare i Sverige 1990-2010	45
Appendix 3. Union Density, Density of Employers' Organisations and Coverage of Collective Agreements in Sweden	46
Appendix 4. Förändringar av antalet aktiva fackmedlemmar i Sverige: LO, TCO, Saco och övriga fackförbund	48
Referenser	53
Kontaktuppgifter	55

Förord

Denna rapport, som tillkommit i anslutning till forskningsprojektet ”Facklig anslutning ur ett globalt perspektiv” (FAS), är en uppdaterad och utvidgad version av motsvarande avsnitt i *Avtalsrörelsen och lönebildningen 2009 - Medlingsinstitutets årsrapport* (Stockholm 2010, ISSN 1650-8823; sid. 28-30). Jag vill tacka Denis Frank och Lena Lindgren för värdefulla synpunkter på manuskriptet.

Lund den 18 februari 2010

Anders Kjellberg

Förord 2011

Sedan denna rapport 2010 publicerades i Lunds universitets forskningsdatabas LUP har den kompletterats och uppdaterats vid ett flertal tillfällen. Inför publiceringen av *Avtalsrörelsen och lönebildningen 2010 - Medlingsinstitutets årsrapport* (Stockholm 2011) har jag gjort ett antal uppdateringar och tillägg som offentliggörs samma dag som Medlingsinstitutet publicerar sin nya årsrapport (den 8 februari 2011). I den senare har jag författat texten och sammanställt tabellerna på sidorna 31-35.

Lund den 8 februari 2011

Anders Kjellberg

Förord 2012

Inför publiceringen av *Avtalsrörelsen och lönebildningen 2011 - Medlingsinstitutets årsrapport* (Stockholm 2012) har ytterligare ett antal uppdateringar gjorts som offentliggörs samma dag som Medlingsinstitutet publicerar sin nya årsrapport (den 7 februari 2012).

Lund den 7 februari 2012

Anders Kjellberg

Inledning

Det fackliga medlemsras i Sverige som pågick under 2007 och 2008 upphörde år 2009 om man undantar några arbetargrupper i de privata tjänstenäringarna. På arbetsgivarsidan saknar det fackliga medlemsraset helt motsvarighet. Tvärtom kännetecknas arbetsgivarnas organisationsgrad av stabilitet (1995-2010). Detsamma gäller i stort sett även kollektivavtalens täckningsgrad (1995-2010). Mest uppmärksamhet ägnas i det följande åt den fackliga organisationsgradens utveckling under senare år och hur den kan förklaras. Två helt unika händelser i Sveriges moderna historia inträffade inom detta område under loppet av några få år. Först ett fackligt medlemsras utan motsvarighet sedan storstrejken 1909. Sedan att den fackliga organisationsgraden – till skillnad från under 1990-talskrisens början – inte steg då en högkonjunktur avlöstes av en av de djupaste lågkonjunkturer Sverige upplevt sedan 1930-talet. De växande avgiftsskillnaderna i a-kassan medverkade till att organisationsgradens förändringar mellan 2008 och 2009 avvek markant mellan olika löntagargrupper: plus två procentenheter hos tjänstemän i den privata tjänstesektorn, minus två procentenheter bland arbetare i samma sektor och nästan oförändrad andel fackanslutna bland industriarbetare med flera. För att förklara skillnaderna mellan olika arbetargrupper under dessa år beaktas ett flertal faktorer, bland annat facklubbarnas utbredning och styrka i olika branscher.

Under 2010 framträdde en annan skillnad mellan arbetares och tjänstemäns fackliga anslutning. Nu *sjönk* organisationsgraden bland *industriarbetarna* med två procentenheter (från 81 procent 2009 till 79 procent 2010) medan den bland *industrins tjänstemän* *steg* med en enhet (från 76 till 77 procent – se **tabell 4** nedan). Denna utveckling hade inletts redan under 2009. Med en decimal medtagen sjönk industriarbetarnas organisationsgrad mellan 2008 och 2010 med sammanlagt 2,2 procentenheter medan industritjänstemännens steg med 1,7 enheter. För att förklara varför den fackliga anslutningen inom industrin utvecklats så olika för arbetare och tjänstemän är det nödvändigt att beakta de mycket stora och under 2010 växande avgiftsskillnaderna till a-kassan. Medlemmarna i IF Metalls och GS a-kassor betalade under hela 2010 en mer än fyra gånger högre avgift än vad civilingenjörerna gjorde (**tabell 9**). Avgiften till de båda industriarbetarkassorna var mer än tre gånger så hög som till Ledarnas a-kassa och 67-114 procent högre än till Unionens a-kassa. Avgiftsskillnaden ökade under året allteftersom Unionen-kassan kunde sänka sin avgift. De under 2010 mycket höga avgifterna till industriarbetarkassorna i kombination med den alltmer ljusnande ekonomiska konjunkturen utgör sannolikt huvudförklaringen till den fallande organisationsgraden bland industriarbetarna, medan den låga – eller vad gäller Unionen-kassan sjunkande avgiften –

förhindrade en liknande utveckling bland industrins tjänstemän (se **tabell 9** angående medlemsavgifterna och **tabell 10** angående arbetslöshetens utveckling under 2010).

Fram till 2010 förhindrades organisationsgraden från att falla bland industriarbetarna (bortsett från en mindre nedgång under 2009) till följd av det ökade trygghetsbehov som alltid gör sig gällande under extrema lågkonjunkturer. Som nämnts är det anmärkningsvärt att organisationsgraden *inte steg* under den djupa lågkonjunkturen 2009. Här spelade sannolikt de med arbetslösheten snabbt stigande a-kasseavgifterna huvudrollen. Den totala fackavgiften till IF Metall nådde upp till ca 700-800 kronor per månad. Det förtjänar vidare att påpekas att medlemskap i IF Metall förutsätter medlemskap också i a-kassan och att förbundet till skillnad från tjänstemannafacken saknar facklig inkomstförsäkring. En sådan hade blivit mycket dyr till följd av den höga arbetslösheten varför fackavgiften hade fått höjas kraftigt (enligt uppgift från förbundet med flera hundra kronor under 2010).

Även byggnadsarbetarnas organisationsgrad minskade med två procentenheter mellan 2009 och 2010 (från 73 till 71 procent). I kontrast till de föregående åren sjönk å andra sidan inte fackanslutningen bland arbetarna inom handeln och andra privata servicenäringar. Bland transportarbetarna ökade tvärtom andelen fackligt anslutna (**tabell 4**). Arbetarna inom "företagstjänster mm" dit bland annat bemanningsbranschen hör utgör ett undantag med en nedgång på två procentenheter (från 59 procent 2009 till 57 procent 2010). Bland handelstjänstemännen steg andelen fackligt anslutna mellan 2009 och 2010 från 58 till 61 procent medan den var oförändrat 56 procent bland arbetarna inom handeln.

Mellan 2009 och 2010 *sjönk* arbetarnas genomsnittliga organisationsgrad i privat sektor från 66 till 65 procent med följd att tjänstemännens organisationsgrad för första gången tangerade arbetarnas bland privatanställda (**tabell 4 och tabell 11A**). Däremot ökade andelen fackligt anslutna arbetare i offentlig sektor från 82 till 83 procent; bland offentliganställda tjänstemän gick organisationsgraden upp från 85 till 86 procent. Här spelade sannolikt de offentliganställdas i allmänhet lägre a-kasseavgifter en viss roll.

Den mellan arbetare och tjänstemän alltmer olikartade utvecklingen har medfört en växande klyfta i facklig anslutning. Medan organisationsgraden 2006 var 77 procent bland både arbetare och tjänstemän hade den 2008 sjunkit till 71 procent bland arbetarna och 72 procent bland tjänstemännen (**tabell 11A**). Under 2010 ökade skillnaden ytterligare genom att andelen fackligt anslutna tjänstemän steg till 73 procent medan arbetarnas organisationsgrad, som 2009 minskat till 70 procent, nu fortsatte nedåt till 69 procent. Bakom den sedan 2008 oförändrade organisationsgraden på 71 för löntagare totalt döljs således en mellan arbetare och tjänstemän *tydlig divergens* i facklig anslutning. Denna fortsatte under 2011 då

tjänstemännens organisationsgrad var oförändrat 73 procent medan andelen fackligt anslutna arbetare sjönk till 67 procent. Därmed ökade differensen till tjänstemännens favör från fyra till sex procentenheter (**tabell 11A**).

På samma sätt finner man bakom den åren 2008-2011 bland privatanställda löntagare oförändrade genomsnittliga organisationsgraden på 65 procent en utveckling som pekar åt *skilda* håll för arbetare och tjänstemän (nedåt respektive uppåt), först resulterande i en *konvergens* inom privat sektor och från 2011 återigen en *divergens* men nu till förmån för tjänstemännen:

- från 67 procent fackligt anslutna arbetare i privat sektor 2008 till 65 procent 2010
- från 63 procent fackligt anslutna tjänstemän i privat sektor 2008 till likaledes 65 procent 2010
- från 65 procent fackligt anslutna arbetare i privat sektor 2010 till 64 procent 2011
- från 65 procent fackligt anslutna tjänstemän i privat sektor 2010 till 66 procent 2011

För perioden 2006-2011 i sin helhet sjönk andelen fackligt anslutna arbetare i privat sektor med tio procentenheter (från 74 till 64 procent) medan tjänstemännens nedgång stannade vid tre enheter (från 69 till 66 procent).

De svenska kollektivavtalens starka ställning

Kollektivavtalen spelar en central roll för den svenska arbetsmarknadsmodellen. Nio av tio löntagare i Sverige omfattas av kollektivavtal trots frånvaron av lagstiftning om allmängiltigförklaring. Ur ett lite längre tidsperspektiv har denna andel varit mycket stabil även om en viss nedgång kan skönjas efter 2005.

Avgörande för kollektivavtalens starka ställning i Sverige är att både anställda och arbetsgivare i betydande utsträckning är organiserade. Den fackliga organisationsgraden har visserligen minskat sedan 1990-talets mitt, men Sverige tillhör fortfarande en grupp nordiska länder med den högsta fackanslutningen i världen. I såväl Danmark och Finland som Sverige är ca 70 procent av de anställda med i en facklig organisation (Kjellberg 2009c).

Under 2009 upphörde det fackliga medlemsras som inträffade i Sverige under de båda föregående åren. Å andra sidan uteblev den kraftiga fackliga uppgång som ägde rum under 1990-talskrisens början trots den under 2009 och 2010 höga arbetslösheten.

Av stor betydelse för kollektivavtalens täckningsgrad – och även för den fackliga organisationsgraden – är hur väl organiserade arbetsgivarna är. Till skillnad från fackföreningarna har arbetsgivarorganisationerna inte tappat någon nämnvärd mark de senaste

tio-femton åren om man som mått använder andelen löntagare i företag som är anslutna till en arbetsgivarorganisation. Sverige avviker här markant från till exempel Tyskland, där både arbetsgivarnas organisationsgrad, kollektivavtalens utbredning och den fackliga anslutningen minskat under en längre tidsperiod.¹

Kollektivavtalens täckningsgrad

Vid slutet av 2010 omfattade 91 procent av löntagarna av kollektivavtal (inklusive hängavtal) (**tabell 1**). Det innebär en mindre minskning sedan 2005 då kollektivavtalen täckte 93 procent av alla anställda. Under perioden 1995–2005 var kollektivavtalens täckningsgrad praktiskt taget oförändrad. Om man ser till de senaste femton åren råder en påfallande stabilitet även om en viss nedgång kan urskiljas mot periodens slut. Nedgången är sedan 2005 koncentrerad till privat sektor där kollektivavtalen 2010 omfattade 87 procent av de anställda jämfört med 89 procent fem år tidigare. Inom offentlig sektor täcks samtliga anställda av kollektivavtal.

Tabell 1. Andel löntagare, i procent, som täcks av kollektivavtal

Sektor	Kollektivavtalens täckningsgrad					
	1995	2005	2007	2008	2009	2010
Privat	90	89	86	/ 87	88*	87
Offentlig	100	100	100	100	100	100
Alla	94	93	91	/ 91	92*	91

* Sedan tidigare version reviderade tal.

Anmärkning: / markerar brott i serie till följd av förändrad beräkningsmetod (se nedan). Kollektivavtalens täckningsgrad i privat sektor har beräknats genom att utgå från antalet anställda hos arbetsgivarorganisationernas medlemmar och sedan lägga till antalet anställda som omfattas av hängavtal. Det senare talet har för åren 1995–2007 erhållits utifrån statistik från Fora (som ägs gemensamt av Svenskt Näringsliv och LO) över den totala lönesumman under hängavtal dividerat med genomsnittlig årslön inom privat sektor enligt SCB. Under 2009 gick Fora över till ett nytt datasystem, men fortfarande medges endast mycket approximativa beräkningar av antalet arbetare under hängavtal. Utgångspunkten är inte längre lönesumman utan antalet arbetare i företag som enbart är hängavtalsbundna (medlemsföretag i Svenskt Näringsliv som både har reguljära kollektivavtal och hängavtal är således exkluderade) respektive det totala antalet arbetare i kollektivavtalsbundna företag. Ett problem är att en individ under loppet av ett år kan arbeta i flera företag och då dubbelräknas om det på dessa arbetsplatser förekommer hängavtal (detsamma gäller i sådana fall om reguljära kollektivavtal). Vidare räknas en individ fullt ut även om denne arbetar under ett hängavtal under endast en del av året och inte vid årets slut då

¹ I västra Tyskland minskade kollektivavtalens täckningsgrad (exklusive företagsavtal) bland privatanställda från 72 till 59 procent (1995–2005) och i östra delen av landet från 56 till 42 procent (1996–2005). Starkt bidragande till utvecklingen är att många företag – särskilt i öst – lämnat de tyska arbetsgivarorganisationerna. Främst rör det sig om mindre företag. I östra Tyskland arbetade 2004 endast 18 procent av metallindustrins anställda i företag anslutna till den tyska motsvarigheten till Teknikföretagen jämfört med 58 procent i västra Tyskland (Silvia & Schroeder 2007: 1440). I båda fallen är det fråga om en kraftig minskning sedan 1991, då motsvarande andelar var 66 procent (öst) respektive 72 procent (väst). Traditionellt har de tyska arbetsgivarna varit välorganiserade, vilket varit ett av de utmärkande dragen hos den tyska modellen. En sjunkande organisationsgrad bland arbetsgivarna har ett negativt inflytande på såväl kollektivavtalens täckningsgrad som den fackliga organisationsgraden. Idag tillhör mindre av var femte tysk löntagare en fackförening. För femton-tjugo år sedan var denna andel ca var tredje.

denne till exempel kan finnas under ett reguljärt kollektivavtal eller på en arbetsplats utan avtal eller vara arbetslös. För att komma runt detta problem har proportionen mellan arbetare under hängavtal respektive reguljära kollektivavtal i Foras statistik år 2009 använts för att beräkna hängavtalens omfattning bland arbetare detta år (ca 220.000 individer). Till detta har lagts antalet tjänstemän under hängavtal (ca 18.400 individer) utifrån uppgifter från TCO- och Saco-förbunden uppräknade med icke-medlemmarna med hjälp av den fackliga organisationsgraden för privatanställda tjänstemän. Antalet arbetare respektive anställda totalt under reguljära kollektivavtal baseras på uppgifter från arbetsgivarorganisationerna. Vad gäller Svenskt Näringsliv har anställda som inte omfattas av kollektivavtal subtraherats. Detta berör främst Svensk Handel där ett antal medlemsföretag ännu inte är ”inkopplade” på kollektivavtalen. Däremot inkluderas alla anställda i medlemsföretag som har hängavtal för en del av sina anställda med annat arbetsgivarförbund inom Svenskt Näringsliv. Anställda under hängavtal hos Svensk Industriförenings medlemsföretag har dock subtraherats vid beräkningarna av de reguljära kollektivavtalens omfattning eftersom dessa företag helt saknar sådana kollektivavtal. För åren 2008 och 2010 har använts 2009 års proportion mellan antalet arbetare under hängavtal respektive reguljära kollektivavtal. De i tabell 1.9 redovisade talen har erhållits genom att dividera antalet anställda under kollektivavtal (inklusive hängavtal) med antalet anställda 16-64 år enligt arbetskraftundersökningarna 4:e kvartalet respektive år. Om istället anställda 15-74 år används blir täckningsgraden inom privat sektor sammantaget blir 90 procent 2008, 91 procent 2009 och 90 procent 2010.

Facklig organisationsgrad och arbetsgivarnas organisationsgrad

Den fackliga organisationsgraden har gått ned sedan 1990-talets mitt (**tabell 2**). Liksom vid mitten av 1980-talet uppnåddes då en historisk toppnivå med ca 85 procent fackligt anslutna löntagare. Under åren 2007 och 2008 var nedgången så kraftig att man kan tala om ett medlemsras. Bland privatanställda löntagare sjönk organisationsgraden mellan 2006 och 2008 från 71 till 65 procent (årsgenomsnitt; **tabell 4**). Även den totala fackanslutningen sjönk med sex procentenheter eller från 77 till 71 procent. Ur ett internationellt perspektiv är organisationsgraden dock fortfarande mycket hög i Sverige.

I kontrast till den fackliga organisationsgraden har arbetsgivarnas organisationsgrad varit relativt stabil de senaste tio-femton åren (**tabell 2**). En konsekvens är att denna både i privat sektor och totalt sett numera är avsevärt högre än den fackliga organisationsgraden.

Tabell 2. Andel löntagare (%) som täcks av arbetsgivarorganisationer respektive tillhör fackföreningar

	Arbetsgivarnas organisationsgrad							
Sektor	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Privat	77	75	78	77	77	81*	81*	80
Offentlig	100	100	100	100	100	100	100	100
Alla	86	83	86*	85*	84*	87*	87*	87
	Facklig organisationsgrad							
Sektor	1993	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Privat	78	74	72	71	68	65	65	65
Offentlig	94	92	89	88	86	84	84	85
Alla	85	81	78	77	73	71	71	71

* Korrigeringar och uppdateringar införda 7/2 2012.

Anm. Arbetsgivarnas organisationsgrad avser andelen löntagare i företag och verksamheter anslutna till en arbetsgivarorganisation 31/12 respektive år. Den fackliga organisationsgraden har erhållits genom specialbearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar och avser årsgenomsnittet fackligt anslutna löntagare

16-64 år exklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna. I en del utländska publikationer anges en alltför låg organisationsgrad för de svenska arbetsgivarna. Det beror på att man inte räknat om årsanställda (heltidsekvivalenter) hos bland annat SAF och Svenskt Näringsliv (SN) till individer samt att man inte uppmärksammat att det utöver SN finns ett tjugotal arbetsgivarorganisationer inom privat sektor. Dessa organiserar bland annat kooperativa företag, kommunala bolag, fastighetsbolag, banker, Svenska kyrkan, privatteatrar och målarmästare. Fram till 2009 hade även tidningarna och Sveriges radio/SVT egna arbetsgivarorganisationer. För SAF/SN:s andel inom privat sektor se nedan Appendix 3, Table C.
Källa: Kjellberg 2009a samt kompletteringar.

År 2010 arbetade 80 procent av alla privatanställda i företag som var anslutna till en arbetsgivarorganisation. Andelen fackanslutna i privat sektor var samma år 65 procent. Vid sekelskiftet 2000 var arbetsgivarnas organisationsgrad och den fackliga organisationsgraden nästan exakt densamma inom privat sektor (75 respektive 74 procent). Därefter har skillnaden ökat markant genom att arbetsgivarnas organisationsgrad ökat och fackens minskat.

Andelen fackligt anslutna löntagare har sjunkit sedan mitten av 1990-talet och allra mest bland de unga (**tabell 3**). Den efter svenska förhållanden mycket låga organisationsgraden bland de yngsta hänger samman med att mer än varannan anställd i åldersgruppen 16-24 år idag har en tidsbegränsat jobb och att många varvar perioder av sysselsättning och arbetslöshet. Vid 1990-talets början inskränkte sig andelen tidsbegränsat anställda till ca var tredje (för fackanslutningens utveckling ur ett längre tidsperspektiv – se **appendix 1**).

Tabell 3. Facklig organisationsgrad efter ålder i Sverige 1990-2011.

Ålder	1990	1993	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1990-2011	1993-2011	2006-2007	2007-2008	2008-2011	2006-2011
16-24	62	69	52	46	40	36	35	34	35	-27	-34	-6	-4	-1	-11
25-29	78	81	74	68	64	61	59	60	58	-20	-23	-4	-3	-3	-10
16-29 totalt	69	76	64	58	53	49	48	48	47	-22	-29	-5	-4	-2	-11
30-44	85	86	82	77	74	72	72	73	72	-13	-14	-3	-2	0	-5
45-64	88	89	88	85	82	81	80	80	80	-8	-9	-3	-1	-1	-5
16-64 totalt	81	85	81	77	73	71	71	71	70	-11	-15	-4	-2	-1	-7

Anm. Anställda årsgenomsnitt. Heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna exkluderade.
Specialbearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Nästan åtta av tio anställda i åldern 16-24 år har idag ett arbetaryrke.² Många av dem finns i de privata tjänstenäringarna där den fackliga organisationsgraden är klart lägre än i industrin eller i den offentliga sektorn (**tabell 4**). Därtill kommer att det fackliga medlemsrasen bland

² Av de anställda (exkl. heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna) svarade arbetarna 2011 för 75 procent i åldersgruppen 16-24 år, 48 procent 25-29 år, 36 procent 30-44 år, 40 procent 45-64 år samt 43 procent i hela gruppen 16-64 år. Bland *privatanställda* var arbetarnas andel 77 procent i åldern 16-24 år, 54 procent 25-29 år, 40 procent 30-44 år, 45 procent 45-64 år och 48 procent i hela gruppen 16-64 år. Hos *offentliganställda* var arbetarnas andel 65 procent i åldern 16-24 år (en numerärt mycket liten grupp), 31 procent 25-29 år, 32 procent 30-44 år, 32 procent 45-64 år samt 32 procent i hela gruppen 16-64 år. Arbetarna utgjorde således 32 procent av offentliganställda 2009 mot 48 procent av privatanställda.

arbetare var betydligt kraftigare i dessa näringar (minus åtta procentenheter mellan 2006 och 2008) än i industrin (minus tre enheter) eller offentlig sektor (minus fyra enheter).

Tabell 4. Facklig organisationsgrad för arbetare, tjänstemän och anställda totalt samt per bransch och sektor 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006- 2007	2007- 2008	2008- 2009	2009- 2010	2010- 2011	2006- 2010
A. Arbetare												
Industri mm	84	81	81	81	79	78	- 3	0	0	-2	-1	-6
Byggverksamhet	81	77	73	73	71	69	-4	-4	0	-2	-2	-12
Handel	64	61	57	56	56	56	-3	-4	-1	0	0	-8
Övrig privat service	67	62	58	57	56	55	-5	-4	-1	-1	-1	-12
därav hotel & rest.	52	47	40	36	36	33	-5	-7	-4	0	-3	-19
transport	71	67	63	62	63	60	-4	-4	-1	+1	-3	-11
Summa privat service	66	62	58	56	56	55	-4	-4	-2	0	-1	-11
Summa privat sektor	74	70	67	66	65	64	-4	-3	-1	-1	-1	-10
Offentlig sektor	87	85	83	82	83	80	-2	-2	-1	+1	-3	-7
Båda sektorerna	77	74	71	70	69	67	-3	-3	-1	-1	-2	-10
B. Tjänstemän*												
Industri mm	80	76	75	76	77	78	-4	-1	+1	+1	+1	-2
Handel	62	59	56	58	61	59	-3	-3	+2	+3	-2	-3
Övrig privat service	66	63	61	63	63	64	-3	-2	+2	0	+1	-2
därav transport	75	71	71	71	71	71	-4	0	0	0	0	-4
Summa privat service	65	62	60	62	63	63	-3	-2	+2	+1	0	-2
Summa privat sektor	69	65	63	65	65	66	-4	-2	+2	0	+1	-3
Offentlig sektor	89	86	85	85	86	85	-3	-1	0	+1	-1	-4
Båda sektorerna	77	73	72	72	73	73	-4	-1	0	+1	0	-4
C. Anställda totalt												
Industri mm	82	79	79	79	78	78	-3	0	0	-1	0	-4
Byggverksamhet	79	75	71	71	70	68	-4	-4	0	-1	-2	-11
Handel	63	60	57	57	58	57	-3	-3	0	+1	-1	-6
Övrig privat service	67	63	60	61	61	61	-4	-3	+1	0	0	-6
därav hotel & rest.	52	49	41	36	38	37	-3	-8	-5	+2	-1	-15
transport	73	69	66	65	65	63	-4	-3	-1	0	-2	-10
Summa privat service	66	62	59	60	60	60	-4	-3	+1	0	0	-6
Summa privat sektor	71	68	65	65	65	65	-3	-3	0	0	0	-6
Offentlig sektor	88	86	84	84	85	83	-2	-2	0	+1	-2	-5
Båda sektorerna	77	73	71	71	71	70	-4	-2	0	0	-1	-7
Män	74	71	68	68	68	67	-3	-3	0	0	-1	-7
Kvinnor	80	76	74	74	75	74	-4	-2	0	+1	-1	-6

Anm. Anställda 16-64 år årsgenomsnitt. Heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna exkluderade. Specialbearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Industri mm, byggverksamhet, handel, hotell och restaurang och transport avser privat sektor. Till privat sektor räknas alla bolag, således även kommunala och statliga såsom SJ och Posten. Näringsgrensindelningen för 2006-08 har gjorts enligt SNI2002 och för 2009 enligt SNI2007. Industri mm enligt SNI2007 omfattar jord- och skogsbruk, fiske, mineralutvinning, tillverkningsindustri, energiproduktion, vatten, avlopp, avfallshantering mm (kod A-E). Byggverksamhet inkluderar husbyggnad och anläggningsarbeten (kod F). Handel omfattar parti- och detaljhandel samt reparation av motorfordon (kod G). Transport omfattar bl a land-, sjö- och lufttransport samt post- och kurirverksamhet (kod H). Hit räknas bolag som SAS, SJ, Posten och Citymail. Hotell och restaurang har kod I. Övrig privat service (kod H-U) innehåller förutom Transport och Hotell och restaurang även information och kommunikation (förlagsverksamhet, film, tv, telekommunikation, dataprogrammering mm), finans- och försäkringsverksamhet, företagstjänster, utbildning, vård mm (allt under förutsättning att verksamheten bedrivs i privat regi, till vilket räknas alla bolag och stiftelser). Summa privat service täcker grupperna G-U.

Några jämförelser mellan SNI2002 och SNI2007: I SNI2002 ingick inte avfallshantering mm i grupp E, men däremot i SNI2007. Omvänt tillhörde telekommunikation gruppen I (Transport) i SNI2002 men inte i SNI2007, där denna bransch tillhör den nya gruppen J (Information och kommunikation). I grupp J var organisationsgraden 2009 66 procent för löntagare och 65 procent 2010. Jämfört med tabell 1.12 i Medlingsinstitutets årsrapport 2010 (sid 34) skiljer sig denna tabell genom att den innehåller *årsmedeltalet* 2010 (i årsrapporten endast kvartal 1-3) och genom att transportbranschen (privat sektor) här särredovisas.

* Relativt få anställda tjänstemän i byggbranschen samt hotell- och restaurangbranschen och därmed litet urval motiverar att dessa grupper inte redovisas separat under tjänstemän.

Som framgår av **tabell 4** fortsatte under 2009 den kraftiga nedgången bland en del arbetargrupper i de privata servicenäringarna. Mellan 2010 och 2011 var nedgången relativt stor inom hotell- och restaurangbranschen (från 36 till 33 procent) och transportbranschen (från 63 till 60 procent). Från 2009 till 2011 inträffade en påtaglig nedgång av andelen fackanslutna industri- och byggnadsarbetare (från 81 till 78 procent resp. från 73 till 69 procent).

Även de *utlandsfödda* är överrepresenterade bland arbetarna. Inom privat sektor sjönk de utlandsföddas organisationsgrad dubbelt så mycket som bland svenskfödda mellan 2006 och 2009 – se Kjellberg 2010a (uppdaterad 2011) sid. 59ff.

Det fackliga medlemsraset upphörde 2009 . . .

Som framgår av **tabellerna 3 och 4** var den *genomsnittliga* organisationsgraden densamma 2008, 2009 och 2010, 71 procent. Det fackliga medlemsraset förefaller således ha upphört från 2009. Å andra sidan kunde mellan 2008 och 2009 en nedgång konstateras i alla åldersgrupper utom i gruppen 30-44 år. Bland 25-29-åringarna sjönk organisationsgraden med två procentenheter mellan 2008 och 2009. Bidragande till att den genomsnittliga organisationsgraden ändå förblev oförändrat 71 procent var att de ungas (16-29 år) andel av de anställda minskade något samtidigt som de äldres (45-64 år) ökade.³ Det skedde således en

³ Mellan 2008 och 2009 minskade åldersgruppen 16-29 år från 19,4 till 18,9 procent av de anställda, medan gruppen 45-64 år ökade från 42,0 till 42,8 procent. År 2010 utgjorde 16-29-åringarna 18,8 procent och 45-64-åringarna 43,0 procent av de anställda. Heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna exkluderade.

sysselsättningsmässig förskjutning från åldersgruppen med lägst organisationsgrad till den med högst.

. . . men bilden mycket splittrad

Två förhållanden medverkade till att det fackliga medlemsraset avstannade under 2009, i varje fall om man ser på den genomsnittliga organisationsgraden: dels den ekonomiska krisen, dels att stora tjänstemannagrupper trots krisen fick sänkt a-kasseavgift. Vid en nedbrytning på arbetare/tjänstemän och olika branscher blir bilden, som framgår av **tabell 4**, delvis en annan med ett *fortsatt* medlemsras inom vissa grupper. Vi återkommer till hur de växande avgiftsskillnaderna mellan olika a-kassor är en av orsakerna till denna utveckling.

För den påtagliga vändning i den *genomsnittliga* andelen fackligt anslutna som ändå ägde rum mellan 2008 och 2009 spelade sannolikt den drastiskt försämrade *ekonomiska konjunkturen* en framträdande roll. I tider av osäkerhet och otrygghet brukar den svenska organisationsgraden stiga. Vid den omsvängning från högkonjunktur till massarbetslöshet som ägde rum under början av 1990-talet steg andelen fackligt anslutna från 81 procent 1990 till 85 procent 1993 trots den snabba nedgången i industrins sysselsättningsandel.

Till skillnad från när 1990-talskrisen slog igenom med full kraft uppvisade den djupa lågkonjunkturen denna gång en annan och betydligt mer splittrad bild. För det första *steg inte* den genomsnittliga organisationsgraden för löntagare. Det är anmärkningsvärt med tanke på att det ekonomiska läget genomgick en stark försämring redan under hösten 2008 och att arbetslösheten särskilt bland arbetarna låg på en mycket hög nivå under både 2009 och 2010. Den ekonomiska omsvängningen hösten 2008 stoppade inte det fackliga medlemsraset under detta år, men bidrog säkerligen till att det blev mindre än under året innan. Mellan 2007 och 2008 sjönk organisationsgraden med två procentenheter jämfört med hela fyra enheter mellan 2006 och 2007. För det andra har lågkonjunkturen accentuerat olikheterna i organisationsgradens utveckling mellan olika grupper, främst mellan arbetare och tjänstemän. Som vi ska återkomma till spelar här a-kasseavgifternas koppling till arbetslösheten inom varje a-kassa en framträdande roll.

Fortsatta medlemsförluster i LO under 2009 och 2010, nolltillväxt i TCO och ökning i Saco

Det fackliga medlemsraset under 2007 och 2008 är unikt i Sveriges moderna historia. Även den uteblivna uppgången i organisationsgraden under den djupa lågkonjunktur som tog sin

början hösten 2008 är ett nytt fenomen. I båda fallen drabbades LO-förbunden i särklass hårdast. Under medlemsrasets år 2007 och 2008 förlorade LO en betydligt större andel av sina medlemmar än de andra fackliga centralorganisationerna (antalet Saco-medlemmar ökade tvärtom under 2008). Under lågkonjunkturåret 2009 var LO ensam bland centralorganisationerna att tappa medlemmar och dessutom i nästan lika stor omfattning som under 2008 (**tabell 5**). En del av LO-förbundens medlemsförluster under 2009 kan tillskrivas den vikande sysselsättningen bland exportindustrins arbetare, men bara en del. Organisationsgraden bland arbetarna *sjönk* mellan 2008 och 2009 från 71 till 70 procent. Som framgår av **tabell 4** gick andelen fackligt anslutna arbetare ned i såväl offentlig som privat sektor, även om nedgången i den senare var helt koncentrerad till de privata servicenäringarna men där var desto större (minus två procentenheter).

Under åren 2007 och 2008 minskade antalet LO-medlemmar med sammanlagt elva procent (**tabell 5**). Medlemsförlusterna under 2009 var, som nämnts, nästan lika stora som under det föregående året (minus tre respektive minus fyra procent). Medlemsraset under 2007 står dock i en klass för sig. Under detta år tappade LO åtta procent av medlemmarna. Under de tre åren 2007-2009 (31/12 2006 – 31/12 2009) förlorade LO sammanlagt 14 procent av medlemmarna eller var sjunde medlem.

TCO-förbunden klarade sig betydligt bättre under 2009: antalet medlemmar minskade inte längre, men å andra sidan uteblev medlemstillväxten nästan helt (+0,4 procent). Under treårsperioden 2007-2009 tappade TCO sammanlagt sex procent av medlemmarna jämfört med LO:s 14 procent (**tabell 5**). Bättre gick det för Saco, som ökade med fyra procent 2009 och sammanlagt fem procent 2007-2009. De fristående fackförbunden kunde tillsammans notera en 4-procentig medlemstillväxt från 31/12 2006 till 31/12 2009. Under 2009 var tillväxten snabbare än Saco:s, närmare bestämt fem procent jämfört med Saco:s fyra procent. Det berodde nära nog helt och hållet på Ledarnas stora tillväxt (plus sex procent 2009), vilket förstärkte bilden av en mycket splittrad medlemsutveckling under 2009 (se **tabell 21** i Appendix 4). Under 2010 fortsatte Ledarnas medlemsframgångar och TCO:s ”nolltillväxt” (+0,1 procent). Saco ökade procentuellt nästan lika mycket som LO minskade: plus 1,9 procent respektive minus 2,1 procent.

Tabell 5. Förändring av antalet fackmedlemmar åren 2006-2010

	2006	2007	2008	2007-2008*
LO	-1% (-1,4)	-8% (-7,8)	-4% (-4,0)	-11% (-11,48)
TCO	-1% (-1,3)	-5% (-5,2)	-2% (-1,7)	-7% (-6,6)
Saco	+1% (+1,4)	-1% (-1,1)	+2% (+1,7)	+1% (+0,7)
Övriga	-1% (-0,8)	-4% (-4,1)	+4% (+3,7)	-1% (-0,5)
Alla	-1% (-1,0)	-6% (-5,8)	-2% (-2,2)	-8% (-7,9)
Antal	3.101.800	2.920.500	2.856.500	
Förändring	-31.100	-181.200	-64.000	-245.300

	2009	2007-2009*	2010	2007-2010*
LO	-3% (-2,8)	-14% (-13,9)	-2% (-2,1)	-16% (-15,7)
TCO	0% (+0,4)	-6% (-6,3)	0% (+0,1)	-6% (-6,2)
Saco	+4% (+4,3)	+5% (+4,9)	+2% (+1,9)	+7% (+6,9)
Övriga	+5% (+5,0)	+4% (+4,46)	+4% (+3,5)	+8% (+8,3)
Alla	0% (-0,4)	-8% (-8,3)	-1% (-0,6)	-9% (-8,8)
Antal	2.844.600		2.829.000	
Förändring	-11.900	-257.200	-15.600	-272.800

* Avser förändring under kalenderåren 2007+2008 respektive 2007+2008+2009 och 2007+2008+2009+2010

Anm. Alla medlemstal avser *aktiva* löntagarmedlemmar, dvs exklusive pensionärer, studerande i TCO och Saco och egenföretagare i Saco, men inklusive arbetslösa. Vidare har Sveriges Reservofficersförbund i Saco exkluderats. Alla förändringar avser kalenderår, dvs från 31/12 föregående år till 31/12 året ifråga.

Källa: uppgifter från de fackliga organisationerna.

Det totala antalet aktiva fackmedlemmar sjönk under 2009 med 0,4 procent och under 2010 med 0,6 procent. Vid 2010 års slut hade de svenska facken 15.600 färre medlemmar än vid dess början. Sedan årsskiftet 2006/07 innebar det en minskning med ca 273.000 medlemmar eller nästan nio procent. LO har sedan 2006 förlorat 16 procent av sina medlemmar eller nästan var sjätte medlem.

Som lätt kan beräknas utifrån **tabell 6** svarade det fackliga medlemsraset under de båda åren 2007 och 2008 sammantaget (minus 245.261 medlemmar när man lägger samman LO, TCO, Saco och övriga) för nästan sex tiondelar av de totala fackliga medlemsförlusterna under det nya millenniets första decennium, närmare bestämt 58 procent av den sammanlagda medlemsminskningen på 421.871 under tiden 31/12 1999 – 31/12 2009.

Om man istället utgår från de senaste tio åren (31/12 2000 – 31/12 2010) svarade nedgången under de båda åren 2007 och 2008 sammantaget för 61 procent av de totala medlemsförlusterna under denna tioårsperiod.

LO:s medlemstapp under åren 2007 och 2008 sammantaget uppgick till ungefär halva LO:s medlemsförlust under 2000-talets första decennium: minus 217.653 = 48 procent av 449.332 eller 50 procent om hänsyn tas till att Försäkringsanställdas Förbund med 12.625 aktiva medlemmar 2002 lämnade LO och gick över till TCO. LO gjorde i särklass störst

medlemsförluster under 2007 och 2008 i såväl absoluta som relativa tal (11,5 procent av medlemmarna försvann på två år), men medlemstappet under dessa båda år uppgick ändå till en något lägre andel av LO:s totala medlemsförluster under millenniets första decennium (48-50 procent) än motsvarande siffra för samtliga fack tillsammans. Tappet under 2007 och 2008 svarade i det senare fallet för 58 procent av decenniets samlade medlemsförlust på 421.871 personer. Förklaringen är att LO under decenniets *samtliga* år tappade medlemmar medan TCO ökade vissa år och minskade andra, Saco ökade samtliga år utom 2007 och övriga fack (summerade) ökade alla år utom 2006 och 2007 (se **tabell 20** i Appendix 4).

Inte bara LO utan också TCO förlorade ett stort antal medlemmar under decenniet, i TCO:s fall 85.249 medlemmar. Av dessa försvann huvuddelen – 80 procent – under medlemsrasets år 2007 och 2008: minus 51.031 respektive minus 17.026 medlemmar = summa minus 68.057 (**tabell 6** och **tabell 20** i Appendix 4). Utan tillskottet av Försäkringsanställdas Förbund från LO 2002 hade TCO sannolikt minskat med minst 95.000 medlemmar under decenniet. Kontrasten är skarp i förhållande till Saco som under åren 2000-2009 växte med nästan 100.000 aktiva medlemmar.

En inte obetydlig del av Saco:s expansion kan tillskrivas det ökande antalet akademiker i arbetskraften. På motsvarande sätt får en del av LO:s minskning ses mot bakgrund av det sjunkande antalet arbetare. Saco:s tillväxt och LO:s tillbakagång hänger således samman med förändringar av arbetskraftens sammansättning i kombination med att Sverige har världens mest socialt segregerade fackliga rörelse även om vissa LO-förbund (främst Handels och Seko) även rymmer en del tjänstemän och en mycket stor del av TCO:s medlemmar har högskoleutbildning. Bland vissa yrkesgrupper (civilingenjörer, civilekonomer, jurister, läkare m fl) är Saco:s dominans dock nästan fullständig, vilket hänger samman med att Saco-förbunden samtidigt är professionsförbund, medan flera TCO-förbund är vertikalt organiserade och således har en mycket heterogen medlemssammansättning (undantag är bl a TCO-förbunden Lärarförbundet och Polisförbundet). Andra strukturella utvecklingar som sannolikt främst missgynnat LO och TCO är industrins och den offentliga sektorns sjunkande andel av sysselsättningen samt att underlaget för fackklubbar undergrävs av arbetskraftens uppsplittring genom outsourcing, anlitande av bemanningsföretag, utflyttning av produktion till andra länder mm. Därtill kan nämnas tendensen till allt snålare bemanning, vilket har gjort det svårare att hinna med fackligt arbete på betald arbetstid. Dessutom har avregleringar, privatiseringar och utläggande på entreprenad av kommunal verksamhet medfört framväxten av ett stort antal företag utan fackliga traditioner och med i vissa fall fackföreningsfientliga arbetsgivare. Utan facklig verksamhet direkt på arbetsplatsen och närvaron av en fackklubb

minskar incitamentet att ansluta sig till en facklig organisation ur såväl ett socialt perspektiv som ur ett nyttoperspektiv (Kjellberg 2001). Se vidare avsnittet nedan ”Långsiktiga och kortsiktiga orsaker till den fackliga organisationsgradens förändringar”.

Tabell 6. Förändring av antalet aktiva fackmedlemmar i Sverige 1969-2010 (LO, TCO, Saco och övriga)

	LO	TCO	Saco	Övriga	Alla
Per decennium, t ex 31/12 1969 – 31/12 1979 = 1970-talet					
1969-1979 = 1970-talet	+332.736 +21,8%	+379.241 +68,2%	+71.326 + 79,0%	-2.558 -2,6%	+780.745 +34,4%
1979-1989 = 1980-talet	+140.407 +7,6%	+208.356 +22,3%	+91.783 +56,8%	-74.241 -78,2%	+366.305 +12,0%
1989-1999 = 1990-talet	-200.970 -10,1%	-97.108 -8,48%	+92.848 +36,6%	+56.611 +274,3%	-148.619 -4,4%
1999-2009 = 2000-talet	-449.332 -25,0%	-85.249 -8,1%	+99.353 +28,7%	+13.357 +17,3%	-421.871 -12,9%
Medlemsrasets år 2007 + 2008, dvs 31/12 2006 – 31/12 2008					
2006-2008	-179.530 -11,5%	-68.057 -6,6%	+2.777 +0,7%	-454 -0,5%	-245.261 -7,9%
Treårsperioden 2007 + 2008 + 2009, dvs 31/12 2006 – 31/12 2009					
2006-2009	-217.653 -13,9%	-64.340 -6,3%	+20.960 +4,9%	+3.869 +4,5%	-257.164 -8,3%
Fyraårsperioden 2007 + 2008 + 2009 + 2010, dvs 31/12 2006 – 31/12 2010					
2006-2010	-246.066 -15,7%	-63.361 -6,2%	+29.489 +6,9%	+7.184 +8,3%	-272.754 -8,8%
Senaste 10-årsperioden (2000-2010) och föregående 10-årsperioder					
1970-1980	+349.529 +22,7%	+301.239 +45,8%	+76.428 +80,7%	+62.427 192,4%	+789.983 +34,0%
1980-1990	+72.142 +3,8%	+185.254 +19,3%	+89.004 +52,0%	-74.450 -78,0%	+271.950 +8,7%
1990-2000	-208.600 -10,6%	-98.745 -8,6%	+94.947 +36,5%	+57.525 +274,2%	-154.862 -4,6%
2000-2010	-435.473 -24,8%	-82.844 -7,9%	+99.036 +27,9%	+15.407 +19,6%	-403.875 -12,5%

Anm 1. Med aktiva medlemmar avses antalet medlemmar exklusive pensionärer i LO, TCO, Saco och övriga förbund, exklusive studerandemedlemmar i TCO och Saco samt exklusive egenföretagare i Saco (Saco:

yrikesverksamma minus egenföretagare + arbetslösa och tjänstlediga). Saco exklusive SROF (Reservofficersförbundet).

Anm 2. Symf (Sveriges Yrkesmusikerförbund) anslöts till TCO 15/5 1985. SALF lämnade TCO 31/12 1979 och återinträdde 1/10 1985. ORF lämnade TCO 1995; SOF lämnade Saco samma år, Officersförbundet, som bildades 1995 genom sammanslagning av ORF och SOF, lämnade 1998 gruppen övriga och anslöt sig då till Saco. Sveriges Fartygsbefälsförening lämnade Ledarna 1996 och gick med i Saco. Ledarna lämnade TCO 1997 och blev då ett fristående förbund, dvs hamnade i gruppen övriga. FF (Försäkringsanställdas Förbund) gick ur LO och anslöt sig till TCO 1/1 2002 (till TCO-förbundet ST 2004).

Om vi betraktar de fackliga centralorganisationernas andel av samtliga aktiva fackmedlemmar i Sverige kan det förefalla som att LO:s andel inte sjönk särskilt snabbt under medlemsrasets år 2007 och 2008, men det rörde sig å andra sidan om en minskning på två procentenheter under två år: från 50,4 procent av samtliga fackmedlemmar 31/12 2006 till 48,5 procent 31/12 2008 (**tabell 19** i Appendix 4). Att nedgången i LO:s medlemsandel inte blev större hänger naturligtvis samman med att även TCO, Saco och övriga fackförbund sammanräknat förlorade ett stort antal medlemmar under dessa år. Under 2007 tappade de ca 59.000 medlemmar (såväl TCO som Saco och övriga fack minskade under detta år) och under 2008 drygt 6.000 medlemmar (under det senare året ökade dock både Saco och Ledarna kraftigt; **tabellerna 20-21** i Appendix 4). Under 2000-talets första decennium sjönk LO:s medlemsandel med nästan 8 procentenheter (från 55,0 procent 31/12 1999 till 47,3 procent 2009). Detta var ingen ny utveckling eftersom LO:s andel av fackmedlemmarna helt naturligt har sjunkit alltsedan tjänstemännen började organisera sig i egna fackförbund och centralorganisationer och antalet tjänstemän vuxit såväl absolut som andel av löntagarna. Som framgår av **tabell 19** svarade LO 1950 för 78 procent av fackmedlemmarna i Sverige, vilket 2010 krympt till knappt 47 procent.

Under senare decennier har tjänstemannafackens tillväxt dock inte kunnat uppväga LO:s tapp. Av **tabell 18A** och **tabell 19** (Appendix 4) kan utläsas att antalet fackmedlemmar i Sverige trots ett ökande antal anställda sjunkit samtliga år från och med 1989 med undantag av åren 1991 och 1992. Under perioden 1975-2010 ökade LO sitt medlemstal varje år till och med 1987 då en historisk toppnivå uppnåddes, men därefter har antalet LO-medlemmar ökat under endast ett år, närmare bestämt 1991 (**tabell 18A** i Appendix 4). Med undantag av 1979 då SALF lämnade TCO och blev en fristående organisation växte TCO under alla år till och med 1992 då en historisk toppnotering om 1.158.000 medlemmar uppnåddes. Från och med 1993 har antalet TCO-medlemmar minskat varje år utom 2002, 2009 och 2010. TCO hade 2010 drygt 80.000 fler medlemmar än 1975. Utan förlusten av Ledarna och ORF (officerare) samt tillskottet av Försäkringsanställdas Förbund från LO hade TCO uppskattningsvis haft ca 145.000 fler medlemmar 2010 än 1975. Saco ökade samtliga år 1975-2010 men med undantag

av 2007 då man förlorade 4.515 aktiva medlemmar. Medan LO under perioden 1975-2010 minskade från 1,7 miljoner aktiva medlemmar till 1,3 miljoner efter att 1987 uppnått en topp på drygt 2 miljoner (2.022.000), nästan fördubblades antalet Saco-medlemmar under denna 35-årsperiod – från 120.000 år 1975 till 454.000 år 2010.

År 2008 blev för första gången antalet medlemmar i TCO och Saco tillsammans större än antalet LO-medlemmar även om det ännu bara rörde sig om några hundra medlemmars differens (se **tabell 18B** i Appendix 4). Till denna historiska händelse bidrog i hög grad de massiva medlemsförluster som LO råkade ut för åren 2007 och 2008, medan TCO:s och Saco:s sammanlagda tillbakagång var betydligt mindre. Vid årsskiftet 2010/2011 hade TCO och Saco tillsammans nästan 100.000 fler aktiva medlemmar än LO.

Det totala antalet aktiva fackmedlemmar i Sverige nådde sin högsta punkt år 1992 då 3.434.000 personer var fackligt anslutna. Sedan dess har facken tappat 605.000 medlemmar, varav 257.000 under de båda åren 2007 och 2008. Det stora medlemsraset under dessa båda år bidrog således mycket påtagligt till de medlemsförluster som de fackliga organisationerna i Sverige fått vidkännas efter 1992. Antalet fackmedlemmar var 2010 nere på 1976 års nivå om drygt 2,8 miljoner. Den fackliga organisationsgraden i Sverige var som högst under 1980-talets mitt och återigen några år in på 1990-talet (1993-94) – se Kjellberg 2011 (sid 81). Vid båda dessa tillfällen uppgick den till ca 85 procent av alla anställda (exklusive heltidsstuderande som arbetar deltid). Sedan 2008 är den nere på 71 procent.

Skarpt divergerande facklig anslutning hos arbetare och tjänstemän i privata tjänstenärningar under 2009

För att återgå till den fackliga organisationsgradens utveckling hos arbetare och tjänstemän kan det nämnas att ännu ett uttryck för den disparata utvecklingen under 2009 är att medan organisationsgraden bland arbetare i privat sektor *sjönk* från 67 till 66 procent från 2008 till 2009 *steg* andelen fackligt anslutna privatanställda tjänstemän från 63 till 65 procent⁴ (**tabell 4**). Följden blev att tjänstemännens organisationsgrad i privat sektor 2009 nästan nådde upp till arbetarnas, vilken mellan 2008 och 2009 föll från 67 till 66 procent. Så sent som 2006 tillhörde 74 procent av de privatanställda arbetarna en fackförening jämfört med 65 procent av privattjänstemännen. Däremot förändrades inte tjänstemännens *genomsnittliga* organisationsgrad nämnvärt mellan 2008 och 2009 (oförändrat 72 procent), men till följd av

⁴ Med en decimal medtaget sjönk arbetarnas organisationsgrad inom privat sektor mellan 2008 och 2009 med 1,1 procentenhet (från 67,0 till 65,9 procent) medan tjänstemännens steg med 1,5 procentenhet (från 63,3 till 64,8 procent), dvs en differens på 2,6 procentenheter.

nedgången på arbetarsidan blev den ändå två procentenheter högre än bland arbetarna av vilka 70 procent var med i facket 2009.

Medan organisationsgraden bland industriarbetarna mellan 2007 och 2009 inte förändrades särskilt mycket – efter en minskning på tre procentenheter mellan 2006 och 2007 – och nedgången bland byggnadsarbetarna avstannade 2009 (efter ett ras på åtta procentenheter mellan 2006 och 2008) fortsatte den fackliga tillbakagången bland arbetarna i de privata tjänstenäringarna: från 58 procent 2008 till 56 procent 2009. Mest framträdande var denna utveckling i hotell- och restaurangbranschen där andelen fackligt anslutna arbetare sjönk från 40 procent 2008 till 36 procent 2009. Mellan 2006 och 2009 minskade organisationsgraden bland hotell- och restauranganställda med så mycket som 16 procentenheter. I städbranschen sjönk fackanslutningen med tre procentenheter mellan 2008 och 2009, närmare bestämt från 60 till 57 procent. Kontrasten var stor i förhållande till tjänstemännen i och med att fackanslutningen hos dessa under 2009 steg allra mest just i de privata tjänstenäringarna: från 60 procent 2008 till 62 procent 2009. Dessutom ökade andelen fackligt anslutna industritjänstemän från 75 procent 2008 till 76 procent 2009. Som vi ska se fortsatte industritjänstemännens fackliga anslutning att stiga under 2010.

Mellan 2006 och 2009 sammantaget tappade emellertid tjänstemannaorganisationerna inom industrin något mer mark än arbetarfacken (minus fyra respektive tre procentenheter), men tjänstemännens fackliga återhämtning i de privata tjänstenäringarna (privat service) under 2009 medförde å andra sidan att deras samlade nedgång i dessa näringar krympte ihop till tre procentenheter (från 65 procent 2006 till 62 procent 2009). Det stod i skarp kontrast till raset på sammanlagt tio procentenheter bland arbetarna i de privata tjänstenäringarna (66 procent 2006, 56 procent 2009). För att förklara denna tilltagande skillnad mellan arbetare och tjänstemän, liksom det allmänna medlemsras hos både fackförbund och a-kassor som inleddes 2007, är det nödvändigt att rikta blicken mot de fortlöpande förändringar som under senare år skett av de statsunderstödda fackliga arbetslöshetskassorna, det så kallade Gent-systemet (Kjellberg 2009b).

Växande avgiftsskillnader i a-kassorna

Vid sidan av den starkt försämrade *ekonomiska konjunkturen* är det således befogat att framhålla ytterligare en variabel med stort inflytande på den fackliga anslutningen. Förklaringen till det fackliga medlemsras som inträffade under åren 2007 och 2008 är främst att söka i de *förändringar av avgifterna* till de fackliga a-kassorna som gjordes från 2007 och

då framför allt den kraftiga avgiftshöjningen den 1 januari samma år (Kjellberg 2009a). Ett och ett halvt år senare införde regeringen en starkare koppling än tidigare mellan a-kasseavgiften och arbetslösheten inom respektive a-kassa. Därmed förstärktes avgiftsskillnaderna mellan olika a-kassor, vilket blev ännu tydligare under den djupa lågkonjunkturen till följd av stora variationer i arbetslöshet mellan olika löntagargrupper (Kjellberg 2010b).

Tabell 7. Arbetslösheten i arbetar- och tjänstemannakassor december 2006 - december 2009

	2006	2007	2008	2009	2008-2009*
Arbetslöshet (1)					
Arbetarkassor	5,2%	4,3%	5,1%	7,1%	+2,0
Tjänstemannakassor	2,5%	1,9%	2,0%	2,9%	+0,9
IF Metalls	5,0%	3,7%	6,0%	10,5%	+4,5
Unionens	3,8%	2,8%	2,9%	4,5%	+1,6
AEA	1,6%	1,3%	1,3%	2,0%	+0,7
Arbetslöshet (2)					
Arbetarkassor	10,2%	8,9%	8,5%	10,6%	+2,1
Tjänstemannakassor	4,5%	3,6%	3,2%	4,2%	+1,0
IF Metalls	6,9%	5,2%	7,2%	12,2%	+5,0
Unionens	6,5%	5,0%	4,5%	6,0%	+1,5
AEA	2,7%	2,2%	2,1%	2,9%	+0,8
Arbetslöshet (3)					
Arbetarkassor	13,7%	10,9%	11,1%	15,0%	+3,9
Tjänstemannakassor	6,3%	4,5%	4,2%	5,7%	+1,5
IF Metalls	10,9%	7,2%	9,9%	18,4%	+8,5
Unionens	9,1%	6,4%	6,1%	8,4%	+2,3
AEA	3,7%	2,6%	2,6%	3,6%	+1,0
Sverige (Eurostat)	7,0%	6,1%	6,2%	8,3%	+2,1

* Förändring i procentenheter mellan december 2008 och december 2009.

Anm. Arbetarkassor: LO-kassorna samt Hamnarbetarnas och Sveriges arbetares a-kassa. Tjänstemannakassor: AEA, TCO-kassorna, Ledarnas a-kassa och Säljarnas a-kassa. Arbetslöshet (2) inkluderar deltidsarbetslösa och tillfällig timanställning. Arbetslöshet (3) inkluderar även personer i konjunkturberoende program (2006) respektive i program med aktivitetsstöd (2007-2009).

Källor: Eurostat samt beräkningar utifrån statistik från Arbetsförmedlingen och IAF.

Hos tjänstemannagrupperna och i synnerhet bland akademikerna ökade arbetslösheten inte alls i samma utsträckning som hos arbetarna – och därmed inte heller a-kasseavgifterna. Sådana olikheter var vanliga även mellan olika personalkategorier i samma bransch och

samma företag, t ex inom verkstadsindustrin – se **tabell 7** om arbetslösheten 2006-2009 bland medlemmarna i IF Metall:s och Unionens a-kassor samt AEA som omfattar civilingenjörer, civilekonomer, personalvetare, jurister och andra akademiker i bland annat verkstadsindustrin. Från december 2008 till december 2009 ökade arbetslösheten dubbelt så mycket i arbetarkassorna som i tjänstemannakassorna. Inom industrin var skillnaderna ännu större: i IF Metall-kassan ökade arbetslösheten från 6,0 procent till 10,5%, i Unionens a-kassa från 2,9 procent till 4,5 procent och i AEA från 1,3 procent till 2,0 procent – se Arbetslöshet (1) i **tabell 7**. Med den 50-kronorsrabatt som regeringen införde 1 juli 2009 kunde bland annat akademiker-kassan AEA sänka sin avgift avsevärt medan andra kassor tvingades behålla de tidigare under året genomförda höjningarna eller höja ytterligare. Därigenom *förstärktes* differentieringen av a-kasseavgifterna.

Tabell 8. Medlemsavgifter för fackmedlemmar per månad till ett urval fackliga a-kassor 31/12 2006 – 31/12 2010

	31/12 2006	1/1 2007	1/1 2009	1/5 2009	1/7 2009	31/12 2009	31/12 2006 – 31/12 2009	31/12 2010
Lärarnas (TCO)	97	247	138	138	90	90	-7	90
Akademikernas (Saco + Vårdförbundet)	90	240	140	140	90	90	0	90
Finans & försäkring (TCO)	86	244	118	118	90	90	+4	90
SKTFs (TCO)	99	331	200	200	139	139	+40	129
Ledarnas (fristående)	93	326	198	198	140	140	+47	120
STs (TCO)	84	315	188	188	143	143	+59	143
Elektrikernas (LO)	92	326	155	155	155	155	+63	180
Journalisternas (TCO)	105	347	205	205	205	205	+100	190
Kommunalarbetarnas (LO)*	100	340	220	320	270	215	+115	144
HTFs (TCO) / Unionens**	106	353	214	214	214	214	+108	196
Sifs (TCO) / Unionens**	90	331	214	214	214	214	+124	196
Pappers (LO)	105	350	239	239	239	239	+134	259
Livsmedelsarbetarnas (LO)	102	359	287	287	287	287	+185	297
SEKO (LO)	104	349	193	278	278	296	+192	278
Transportarbetarnas (LO)	106	361	296	306	306	306	+200	306
Fastighetsanställdas (LO)	100	351	325	325	325	325	+225	325
Handelsanställdas (LO)	95	346	285	285	335	335	+240	315
IF Metalls (LO)	93	339	209	384	384	384	+291	390
Musikernas (LO)	115	415	415	415	415	415	+300	444
Teaterverksammas (TCO)	99	375	405	405	405	405	+306	412
Byggnadsarbetarnas (LO)	116	366	296	425	425	425	+309	375
Grafiskas (LO) / GS***	110	364	325	325	420	420	+310	420
Skogs & Trä (LO) / GS***	96	365	325	325	420	420	+324	420
Hotell & Restaurangs (LO)	97	361	395	415	430	430	+333	405

* Avgiften i Kommunals a-kassa sänktes 1/10 2009 med 55 kr från 270 kr till 215 kr (efter att 1/5 2009 ha höjts med 100 kr till 320 kr, vilket 1/7 samma år sänktes till 270 kr). Kassans förbättrade ekonomi berodde bl a på den starkt inskränkta ersättningsperioden för deltidsarbetslösa. Från 1/3 2010 sänkte Kommunals a-kassa (till följd av att kostnaderna för arbetslöshetsavgiften blivit betydligt lägre än beräknat) arbetslöshetsavgiften från 125 kronor till 55 kronor, vilket innebar att den totala a-kasseavgiften sänktes från 214 kronor till 144 kronor i månaden (1/1 2010 sänktes avgiften från 215 kronor till 214 kronor).

** HTF och Sif gick samman till Unionen 1/1 2008.

*** Skogs- och Träfackets a-kassa gick samman med Grafikernas april 2008 till GS a-kassa.

Anm. Samtliga avgifter avser fackmedlemmar med arbete. A-kassorna har grupperats efter hur mycket medlemsavgiften ökat sedan 31/12 2006 (utifrån läget 31/12 2009):

(1) en grupp med en mindre minskning, oförändrad avgift eller en höjning på högst ca 65 kr (många a-kassemedlemmar inom denna grupp är offentliganställda)

(2) en grupp med höjningar på ca 100-140 kr

(3) do ca 185-240 kr

(4) do ca 290-335 kr

Källa: IAF

Från den 1 juli 2009 var således avgiften till akademikerkassan AEA (som täcker Saco-förbunden och TCO-anslutna Vårdförbundet) 90 kronor i månaden liksom till Lärarnas a-kassa (Läraryrket i TCO) samt Finans- och försäkringsbranschens a-kassa (TCO-förbunden i dessa branscher), medan medlemmarna i LO-förbunden Hotell & Restaurang och IF Metall då betalade 430 respektive 384 kronor till sina a-kassor (**tabell 8**). Skillnaderna var – och är – ännu större beträffande de totala fackavgifterna (inklusive a-kasseavgiften) i och med att LO-förbundens avgifter i allmänhet var – och är – högre än tjänstemannafackens även när a-kasseavgiften exkluderas.

Tilltagande *avgiftsskillnader* kan förväntas avspeglas i *organisationsgradens* utveckling hos olika grupper. Tjänstemannakassornas under 2009 jämfört med arbetarkassornas i allmänhet väsentligt lägre avgifter förefaller ha fått konsekvenser för den fackliga anslutningen under detta år och allra tydligast i de privata tjänstenäringsna, där tjänstemännens organisationsgrad *gick upp* med två procentenheter mellan 2008 och 2009 medan andelen fackligt anslutna arbetare *sjönk* med två procentenheter inom dessa näringar. Den mellan 2006 och 2009 betydande fackliga tillbakagången hos arbetarna i hotell- och restaurangbranschen kan med stor sannolikhet tillskrivas den mycket höga samlade fackavgiften för dem som tillhör både facket och a-kassan, särskilt som lönenivån tillhör arbetsmarknadens lägsta.⁵

⁵ Den 31/12 2009 var den totala månadsavgiften för fack och a-kassa 725 kronor för medlemmarna i Hotell och Restaurang (medellön 19.800 kronor), i IF Metall 706 kronor (medellön 23.177 kronor), i Transport 659 kronor (medianlön ca 21.000 kronor) och i Kommunal 455 kronor (medellön för undersköterskor 20.400 kronor). För medlemmarna i byggnadsarbetarförbunden (Byggnads, Målarna och Elektrikerna) var månadsavgiften högre men också lönerna. Medlemmarna i TCO-förbundet Unionen betalade 31/12 2009 totalt 414 kronor till facket och a-kassan (medellön 27.070 kronor), i Vårdförbundet 340 kronor (medianlön 25.000 kronor) och i Sveriges Ingenjörer 314 kronor (medianlön 38.000 kronor). Källa: *LO-tidningen* nr 5 2010 (sid 6).

Stabil facklig organisationsgrad hos industriarbetarna mellan 2007 och 2009 . . .

Mellan 2007 och 2009 gick organisationsgraden, som vi sett, inte ned nämnvärt bland industriarbetarna trots de under 2009 kraftigt höjda a-kasseavgiften till flera industrikassor. Det hängde sannolikt samman med den mycket påtagliga försämring av industrikonjunkturen som inträdde hösten 2008 och den utbredda oro för jobben som följde i dess spår. Förutom kopplingen till a-kassan fyller facket på lokal nivå flera trygghetsfunktioner under en lågkonjunktur, främst genom att för dem med fast anställning förhandla vid uppsägningar och på olika sätt agera för att rädda så många jobb som möjligt. Här är det av betydelse att LO-fackens arbetsplatsklubbar har större utbredning och en helt annan styrka i industrin än i exempelvis hotell- och restaurangbranschen där medlemsrasen, som framgått, fortsatte under 2009. Den senare branschen utmärks av både ett betydligt större inslag av tidsbegränsat anställda och en högre andel klubblösa arbetsplatser än inom industrin. Dessutom är lönerna (och därmed betalningsförmågan) lägre och a-kasseavgiften ännu högre än bland industriarbetarna. Avgiftsskillnaden mellan IF Metalls och Hotell & Restaurangs a-kassa minskade dock snabbt genom att IF Metall-kassan till följd av den snabbt stigande arbetslösheten den 1 maj 2009 tvingades höja avgiften från 209 till 384 kronor i månaden och 1 januari 2010 till 390 kronor.

Generellt kan sägas att det ökade trygghetsbehov som följde på den ekonomiska krisen under 2009 i betydande utsträckning förhindrade ett fortsatt fackligt medlemsras. Å andra sidan gick organisationsgraden inte upp nämnvärt, till skillnad från under 1990-talets början då också en lika djup konjunkturedgång ägde rum. Allt tyder på att detta i hög grad kunde tillskrivas de under 2009 fortfarande mycket höga eller stigande a-kasseavgifterna hos stora löntagargrupper.

. . . men *fallande* fackanslutning hos industriarbetarna under 2010 i skarp kontrast till industritjänstemännens *stigande*

Under 2010 fortsatte arbetarnas organisationsgrad att sjunka inom privat sektor, men till skillnad under det föregående året var det nu bland *industriarbetarna* som fackanslutningen sjönk och det ganska markant, närmare bestämt med två (1,8) procentenheter samtidigt som *industritjänstemännens* fackanslutning *steg* med en (1,1) enhet. Därmed kom industritjänstemännens organisationsgrad upp på nästan samma nivå som industriarbetarnas: 77 respektive 79 procent. Så sent som 2009 var differensen dem emellan fem procentenheter (76

respektive 81 procent). Med en decimal medtagen sjönk industriarbetarnas organisationsgrad mellan 2008 och 2010 med 2,2 procentenheter medan industritjänstemännens steg med 1,7 enheter.

Den mest sannolika förklaringen till den under 2010 (och delvis också under 2009) fallande organisationsgraden bland industriarbetarna är de under året fortsatt höga avgifterna till industriarbetarfackens arbetslöshetskassor samtidigt som konjunkturuppgången medförde att risken att bli arbetslös upplevdes som mindre än tidigare (se **tabell 10** angående den under året sjunkande arbetslösheten). Bland industritjänstemännen var risken bli arbetslös visserligen ännu mindre men å andra sidan var a-kasseavgifterna väsentligt lägre. Avgiften till IF Metalls a-kassa höjdes 1 januari 2010 från 384 till 390 kronor i månaden och förblev på denna nivå under hela året (**tabell 9**). En annan industriarbetarkassa – GS arbetslöshetskassa – hade under 2010 en ännu högre avgift – 420 kronor. Däremot översteg avgiften till Unionens a-kassa under 2010 aldrig 234 kronor; den 1 juli 2010 sänktes den till 224 kronor och 1 september till 196 kronor. A-kasseavgiften för medlemmarna i Sveriges Ingenjörer var under hela året 90 kronor i månaden. Det var mindre än en fjärdedel av vad medlemmarna i IF Metall och GS (Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch) betalade till sina a-kassor. Även avgiften till Ledarnas a-kassa var bara en bråkdel av detta. Medan Unions a-kassa under årets flera gånger sänkte avgiften tvingades både Pappersindustriarbetarnas och Livsmedelsarbetarnas a-kassor höja sina avgifter.

Tabell 9. Medlemsavgift per månad till fackliga a-kassor för industrianställda fackmedlemmar 31/12 2009 – 1/1 2012

	31/12 2009	1/1 2010	1/6 2010	1/7 2010	1/9 2010	1/10 2010	31/12 2010	1/1 2011	31/12 2011	1/1 2012
TJÄNSTEMANNAKASSOR										
AEA (Sveriges Ingenjörer m fl*)	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90
Ledarnas (fristående)	140	120	120	120	120	120	120	120	93	93
Unionens (TCO)	214	234	234	224	196	196	196	176	162	140
ARBETARKASSOR										
Pappersindustriarbetarnas (LO)	239	239	239	259	259	259	259	189	129	129
Livsmedelsarbetarnas (LO)	287	287	297	297	297	297	297	287	267	217
IF Metalls (LO)	384	390	390	390	390	390	390	170	170	170
GS** (LO)	420	420	420	420	420	420	420	220	220	220

* Bland andra akademikergrupper verksamma inom industrin märks ekonomer, jurister och personalvetare med facklig hemvist i Saco-förbunden Civilekonomerna, Jusek och Akademikerförbundet SSR. Akademikerkassan AEA är gemensam för Saco-förbunden och Vårdförbundet i TCO.

** Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch.

Anm. Avgifterna avser fackmedlemmar med arbete.

Källa: IAF

De betydande variationerna i a-kasseavgift bland industrins anställda har sin grund i följande tre förhållanden:

- Avgifternas differentiering efter arbetslösheten i varje a-kassa, vilket innebär höga avgifter i kassor med hög arbetslöshet bland medlemmarna och låga avgifter i kassor med låg arbetslöshet – se **tabell 9** och **tabell 10**.
- Den djupa lågkonjunktur som inleddes hösten 2008 och som drabbade exportindustrin hårt medförde en avsevärt högre arbetslöshet bland industriarbetarna än bland tjänstemännen inom industrin.
- Medan industriarbetarkassorna är begränsade till industrin täcker Unionens a-kassa en stor del av privat sektor, vilket gör den betydligt mindre exponerad för industrikonjunkturen än t ex IF Metall-kassan. Detta är ännu tydligare hos akademikerkassan AEA och Ledarnas a-kassa i och med att de täcker samtliga sektorer och branscher.

Tabell 10. Arbetslösheten i några arbetar- och tjänstemannakassor inom industrin december 2009 – december 2010

	December. 2009	Juni 2010	December 2010
Arbetslöshet (1)			
IF Metalls a-kassa	10,5%	5,7%	4,9%
Unionens a-kassa	4,5%	3,8%	3,4%
AEA (Sveriges ingenjörer m fl)	2,0%	1,8%	1,6%
Arbetslöshet (2)			
IF Metalls a-kassa	12,2%	7,1%	6,1%
Unionens a-kassa	6,0%	5,2%	4,7%
AEA (Sveriges ingenjörer m fl)	2,9%	2,6%	2,3%
Arbetslöshet (3)			
IF Metalls a-kassa	18,4%	13,4%	12,7%
Unionens a-kassa	8,4%	7,9%	7,4%
AEA (Sveriges ingenjörer m fl)	3,6%	3,5%	3,3%

Anm. Arbetslöshet (2) inkluderar deltidsarbetslösa och tillfällig timanställning. Arbetslöshet (3) inkluderar även personer i konjunkturbedröende program (2006) respektive i program med aktivitetsstöd (2007-2009).

Källor: Beräkningar utifrån statistik från Arbetsförmedlingen (antal arbetslösa) och IAF (antal a-kassemedlemmar).

Alltmer divergerande facklig anslutning mellan tjänstemän och arbetare: tjänstemännens organisationsgrad sex procentenheter högre än arbetarnas 2011

Även byggnadsarbetarnas organisationsgrad minskade med två procentenheter mellan 2009 och 2010 (från 73 till 71 procent; **tabell 4**). Med den under 2010 snabbt förbättrade byggkonjunkturen och en visserligen sjunkande, men fortfarande hög a-kasseavgift (415 kronor 1 januari 2010, 375 kronor från 1 maj) tvekade uppenbarligen fler byggnadsarbetare än tidigare att betala en fackavgift som inklusive a-kassa ofta uppgick till 800 kronor i månaden eller mer.

I kontrast till föregående år sjönk å andra sidan inte fackanslutningen bland arbetarna inom handeln och andra privata servicenäringar med undantag av ”företagstjänster mm” (hit hör bland annat bemanningsbranschen)⁶. Bland handelstjänstemännen steg andelen fackligt anslutna mellan 2009 och 2010 från 58 till 61 procent medan den var oförändrat 56 procent bland arbetarna inom handeln (**tabell 4**). Till denna divergerande utveckling bidrog sannolikt handelstjänstemännens jämfört med arbetarnas inom handeln väsentligt lägre a-kasseavgift.⁷ Under 2009 och 2010 sammantaget sjönk andelen fackligt anslutna arbetare inom handeln med en procentenhet i kontrast till en uppgång bland handelstjänstemännen från 56 fackanslutna 2008 till 61 procent 2010.

Mellan 2009 och 2010 sjönk arbetarnas organisationsgrad i genomsnitt med en (1,0) procentenhet inom privat sektor totalt, medan den steg något (0,6 enheter) bland tjänstemännen. Bland privatanställda löntagare totalt var organisationsgraden 2010 oförändrat 65 procent (**tabell 4 och tabell 11A**). Däremot skedde en mindre uppgång bland både arbetare och tjänstemän inom offentlig sektor (från 82 till 83 procent respektive från 85 till 86 procent). Här spelade sannolikt de bland offentliganställda jämfört med privatanställda lägre a-kasseavgifterna en viss roll.

Den mellan arbetare och tjänstemän alltmer divergerande fackliga anslutningen avspeglas i en växande klyfta i andelen fackligt anslutna. Medan den genomsnittliga organisationsgraden var 77 procent bland både arbetare och tjänstemän 2006 hade den 2008 sjunkit till 71 procent bland arbetarna och 72 procent bland tjänstemännen (**tabell 11A**). År 2010 hade skillnaden ökat ytterligare genom att andelen fackligt anslutna tjänstemän stigit till 73 procent samtidigt som arbetarnas organisationsgrad minskat till 69 procent. Bakom den mellan 2008 och 2010

⁶ Inom företagstjänster mm minskade arbetarnas organisationsgrad med två procentenheter: från 59 procent 2009 till 57 procent 2010.

⁷ 237 respektive 337 kronor vid 2010 års början; 196 respektive 315 kronor vid årets slut.

oförändrade organisationsgraden på 71 för löntagare totalt döljs således en mellan arbetare och tjänstemän starkt *divergerande* facklig anslutning. År 2011 var tjänstemännens organisationsgrad oförändrat 73 procent medan arbetarnas minskat till 67 procent, det vill säga en differens på sex procentenheter till förmån för tjänstemännen.

Tabell 11A. Facklig organisationsgrad för arbetare, tjänstemän och löntagare per sektor och totalt 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2006-2011
A. Arbetare												
Privat sektor	74	70	67	66	65	64	-4	-3	-1	-1	-1	-10
Offentlig sektor	87	85	83	82	83	80	-2	-2	-1	+1	-3	-7
Båda sektorerna	77	74	71	70	69	67	-3	-3	-1	-1	-2	-10
B. Tjänstemän												
Privat sektor	69	65	63	65	65	66	-4	-2	+2	0	+1	-3
Offentlig sektor	89	86	85	85	86	85	-3	-1	0	+1	-1	-4
Båda sektorerna	77	73	72	72	73	73	-4	-1	0	+1	0	-4
C. Löntagare totalt												
Privat sektor	71	68	65	65	65	65	-3	-3	0	0	0	-6
Offentlig sektor	88	86	84	84	85	83	-2	-2	0	+1	-2	-5
Båda sektorerna	77	73	71	71	71	70	-4	-2	0	0	-1	-7

Anm. Anställda 16-64 år årsgenomsnitt. Heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna exkluderade. Specialbearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Den mest dramatiska utvecklingen finner man i *privat* sektor. Traditionellt har arbetarnas organisationsgrad varit högre än tjänstemännens bland privatanställda. Så sent som 2008 var differensen fyra procentenheter (**tabell 11A**). Mellan 2008 och 2010 sjönk arbetarnas organisationsgrad inom privat sektor från 67 till 65 procent. I skarp kontrast härtill steg andelen privatanställda tjänstemännen från 63 till 65 procent, varför organisationsgraden blev densamma (65 procent) för arbetare och tjänstemän i privat sektor. År 2011 hade en ny differens uppstått men nu på två procentenheter till tjänstemännens fördel.

Om vi återvänder till den genomsnittliga organisationsgraden för arbetare respektive tjänstemän hade, som vi sett, differensen 2011 vuxit till sex procentenheter eller som framgår av **tabell 11B** drygt fem (5,1) enheter om decimaler används. Detta år tillhörde 67 procent av arbetarna en fackförening mot 73 procent bland tjänstemännen. Arbetarnas organisationsgrad föll mellan 2010 och 2011 med två (1,54) procentenheter trots att *antalet* fackligt anslutna arbetare med en anställning ökade med närmare 6.000 personer. Rent matematiskt berodde den minskade organisationsgraden på att antalet sysselsatta arbetare steg ännu mer, närmare bestämt med 47.000 personer. Bland tjänstemännen ökade sysselsättningen något mer i absoluta tal (med 49.000 personer) men relativt sett steg den mest hos arbetarna. Tack vare att

antalet fackmedlemmar ökade med drygt 29.000 personer sjönk inte andelen fackligt anslutna tjänstemän (med en decimal sjönk organisationsgraden dock med 0,3 procentenheter).

Tabell 11B. Antal anställda, antal fackmedlemmar respektive organisationsgrad bland arbetare och tjänstemän 2010-2011

	<i>Antal anställda 16-64 år</i>		
	Arbetare	Tjänstemän	Anställda totalt
2010	1.608.600	2.174.500	3.783.100
2011	1.655.900	2.223.700	3.879.600
Förändring	+47.300 (+2,9%)	+49.200 (+2,3%)	+96.500 (+2,6%)
	<i>Antal fackmedlemmar (med anställning) 16-64 år</i>		
	Arbetare	Tjänstemän	Anställda totalt
2010	1.111.300	1.586.000	2.697.300
2011	1.117.100	1.615.400	2.732.500
Förändring	+5.800 (+0,5%)	+29.400 (+1,8%)	+35.200 (+1,3%)
	<i>Facklig organisationsgrad (anställda 16-64 år)</i>		
	Arbetare	Tjänstemän	Anställda totalt
2010	69,1%	72,9%	71,3%
2011	67,46%	72,6%	70,4%
Förändring	-1,54	-0,3	-0,9

Anm. Anställda 16-64 år årsgenomsnitt. Heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna exkluderade. Specialbearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Förutom att den ekonomiska konjunkturen utvecklades i positiv riktning – då brukar individen inte finna det lika angeläget att vara med i facket som under lågkonjunkturer – och att konjunkturuomslaget var kraftigast bland arbetarna⁸ medverkade flera andra faktorer till att fackanslutningen bland arbetare gick ned med närmare två procentenheter mellan 2010 och 2011. En sådan är att avgifterna till a-kassan, som visserligen nu var lägre än under den föregående lågkonjunkturen, i allmänhet fortfarande var högre bland arbetarna än bland tjänstemännen. Det gällde inte minst Hotell- och Restaurang-kassan 1 januari 2011 hade en avgift på 385 kronor och 360 kronor från 1 juli samma år. Byggnads a-kassa hade vid årets början en avgift på 305 kronor, vilket 1 september sänktes till 235 kronor. Med den ljusnande

⁸ Sysselsättningen steg med 2,9 procent bland arbetarna och 2,3 procent bland tjänstemännen (**tabell 11B**). Med beaktande av den kontinuerliga strukturella förändring av arbetskraften som innebär att antalet tjänstemannajobb växer medan antalet arbetare minskar framstår konjunkturuomslaget som ännu kraftigare bland arbetarna.

konjunkturen förändrades även de anställdas åldersmässiga sammansättning på ett sådant sätt att det invercade negativt på främst arbetarnas organisationsgrad. Mellan 2010 och 2011 steg 16-29-åringarnas andel av de anställda från 18,8 till 19,4 procent (bland arbetarna från 27,1 till 27,7 procent). Till följd av att de unga är överrepresenterade bland arbetarna (61 procent av 16-29-åringarna med anställning fanns 2011 i arbetaryrken) och att de unga har en väsentligt lägre organisationsgrad än övriga åldersgrupper (**tabell 3**) fick denna förändring av de anställdas åldersmässiga sammansättning de allra mest negativa konsekvenserna på arbetarnas fackliga anslutning.

Långsiktiga och kortsiktiga orsaker till den fackliga organisationsgradens förändringar

Vid en analys av den fackliga organisationsgradens utveckling är det nödvändigt att skilja på *långsiktiga* och *kortsiktiga* faktorer. Under perioden 1993/94-2006 sjönk organisationsgraden mer eller mindre kontinuerligt men minskningen inskränkte sig till maximalt 1 procentenhet per år för löntagare (Kjellberg 2009a). Om vi antar att samma utveckling fortsatt efter 2006 hade nedgången följaktligen blivit högst ca två procentenheter under loppet av två år. Mellan 2006 och 2008 sjönk organisationsgraden emellertid med sex procentenheter. Något hade uppenbarligen hänt som fick hastigheten att tredubblas; om genomsnittet för perioden 1999-2006 (0.7 procent) tillämpas rör det sig om en fyrdubbling. Minst två tredjedelar av medlemsrasen under åren 2007 och 2008 kan således antas ha sin grund i någon eller några omständigheter som tillkommit eller som inte utövat något större inflytande tidigare.

När den tämligen långsamma fackliga nedgång som pågått under ett flertal år plötsligt vändes i ett medlemsras som under loppet av ett enda år (2007) innebar att 181.000 medlemmar försvann – en minskning om sex procent – kan det knappast förklaras på annat sätt än genom a-kasseavgifternas kraftiga höjning från den 1 januari 2007 samt avskaffandet av skattereduktionen för avgiften till a-kassan (40 procent) och till facket (25 procent). I vilket fall som helst kan det ännu större medlemsrasen i de fackliga *a-kassorna* under 2007 inte tillskrivas något annat än avgiftshöjningen (inklusive den borttagna skattereduktionen). Under 2007 förlorade de fackliga a-kassorna 345.000 medlemmar eller var tionde medlem (**tabell 12**). Avhoppet från a-kassorna började redan under hösten 2006 så snart det efter valutgången

i september 2006 stod klart vad som tämligen omgående var att vänta. Under sista kvartalet 2006 förlorade de fackliga a-kassorna 23.100 medlemmar.⁹

Sammanlagt förlorade de fackliga a-kassorna ca 400.000 medlemmar under 2007 och 2008 (inklusive 4:e kvartalet 2006 nästan 423.000 medlemmar) för att under 2009 öka med 28.000 personer. Det är en förvånansvärt liten ökning med tanke på att det rörde sig om en djup lågkonjunktur och att ett mycket stort antal personer till följd av det föregående medlemsraset stod utanför a-kassorna. Antalet medlemmar i LO-kassorna till och med minskade något under 2009. Under åren 2007-09 förlorade LO-kassorna sammanlagt drygt 14 procent av sina medlemmar eller mer än var sjunde medlem. En del av TCO-kassornas nedgång på drygt 11 procent under samma period förklaras av en överströmning av högskoleutbildade TCO-medlemmar till akademikerkassan AEA. Visserligen hade ett par TCO-kassor en lika låg medlemsavgift som AEA – eller under delar av 2009 till och med en något lägre avgift - men för många andra var det säkert lockande att byta a-kassa för att på så sätt kunna sänka a-kasseavgiften väsentligt.

Den 31/12 2009 hade de fackliga a-kassorna 371.000 färre medlemmar än tre år tidigare (31/12 2006). Om nedgången under fjärde kvartalet 2006 inkluderas blir den totala medlemsförlusten för de fackliga kassorna 394.000 personer. Om även de fyra

⁹ Den verkliga medlemsförlusten under 4:e kvartalet 2006 kan dock vara betydligt större genom det inte ovanliga förfarandet att ”straffa sig ut”, det vill säga genom att låta bli att betala avgiften utan att begära ett formellt utträde ur a-kassan. För dem som lämnar a-kassorna på detta sätt blir utträdena inte synliga i a-kassornas medlemsstatistik förrän med tre månaders fördröjning. En medlem som går ut på vanligt sätt tas bort ur medlemsregistret från och med den månad avgiften inte betalats (eftersom avgiften inte delas upp på enskilda dagar betyder det att om en medlem t ex i början av december anmäler att denne inte längre önskar vara med stryks denne ur medlemsregistret fr o m januari året därpå). Enligt en undersökning gjord av Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) svarade antalet utträden på grund av bristande betalning för en tredjedel av samtliga utträden under perioden 1 januari – 31 augusti 2007 (IAF 2007 sid 14f). I undersökningen ingick 20 a-kassor med ca 70 procent av kassornas totala medlemstal, däribland till tre företagarkassor samt Alfa-kassan. Med stor sannolikhet var andelen utträden på grund av bristande betalning högre under början än under slutet av denna period med tanke på att det först så småningom blev allmänt känt att de som ”straffade ut sig” på detta sätt riskerade att i efterhand få betala avgiften för tre månader. Sedan detta uppmärksammats i media har antagligen andelen som istället aktivt anmäler sitt utträde ökat och de som straffar sig ut (s k passiva utträden) minskat. Om den av IAF gjorda undersökningen periodiserats skulle man därför kunna förvänta sig att andelen passiva utträden var klart högre under början av 2007 än under den senare delen av undersökningsperioden. De som straffade sig ut under månaderna oktober-december 2006 registreras till följd av 3-månadersregeln utträdande först under början av 2007, men eftersom det individuella beslutet om utträde skedde redan under hösten 2006 kan man misstänka att många av dem inte var medvetna om att skulle komma att krävas på ytterligare månadsavgifter. Fram till dess hade de som straffade sig ur systemet varit så få att kassorna inte brytt sig om att kräva in deras medlemsavgifter i efterhand. För att sammanfatta:

(1) de som straffade sig ut ur a-kassorna under 4:e kvartalet 2006 avregistrerades inte i medlemsstatistiken förrän under januari-mars 2007; en del av de fackliga a-kassornas medlemsförlust på ca 141.000 medlemmar under 1:a kvartalet 2007 borde därför egentligen adderas till de 23.000 som utträdde under 4:e kvartalet 2006,

(2) genom att knappast någon a-kassemedlem vid denna tidpunkt var medveten om att man blev skyldig att betala flera månadsavgifter i efterhand om man straffade sig ur var andelen som gick ut ur a-kassorna på detta sätt sannolikt högre eller kanske t o m betydligt högre än den tredjedel av de utträdande som av a-kassorna bedömdes ha handlat på detta i genomsnitt under hela perioden januari – augusti 2007.

företagarkassorna och den fristående Alfa-kassan tas med hade a-kassorna 31/12 2009 446.900 färre medlemmar än 30/9 2006 och 425.600 färre än 31/12 2006.

Som framgått tappade facken under år 2007 181.000 medlemmar och de fackliga a-kassorna 345.000. Flera medlemsrörelser låg bakom att a-kassorna fick kännas vid så stora förluster (Kjellberg 2009a). För det första var det många som lämnade både a-kassan och facket respektive avstod från att gå med i såväl a-kassan som facket. För det andra hoppade de till a-kassorna direktanslutna av kassorna i ungefär samma omfattning som fackmedlemmarna (procentuellt sett). För det tredje – och det var ett nytt fenomen – lämnade en hel del fackmedlemmar a-kassan men stod kvar i facket.

Tabell 12. Förändringar av medlemsantalet i fackliga a-kassor åren 2006-2010

	2006	2007	2008	2007-2008*
LO	-1%	-11%	-3%	-14%
TCO	-2%	-11%	-2%	-13%
AEA	0%	-5%	+3%	-2%
Övriga	+1%	-11%	-1%	-12%
Alla	-1%	-10%	-2%	-11%
Antal	3.514.700	3.169.500	3.115.700	
Förändring	-33.400**	-345.200	-53.800	-399.000

	2009	2007-2009*	2010	2007-2010*
LO	-1%	-14%	-0,5%	-15%
TCO	+1%	-11%	-0,1%	-11%
AEA	+5%	+2%	+3,0%	+5%
Övriga	+2%	-10%	+2,5%	-8%
Alla	+1%	-11%	+0,4%	-10%
Antal	3.143.700		3.156.400	
Förändring	+28.000	-371.000***	+12.700	-358.300

* Från 1/1 2007 till 31/12 ett senare år.

** Därav uppgick medlemsminskningen under 4:e kvartalet 2006 till 23.100 personer.

*** Av de fackliga a-kassornas sammanlagda förlust på 371.000 medlemmar under perioden 31/12 2006 – 31/12 2009 svarade LO-kassorna för 248.500 personer, TCO-kassorna för 124.700 och de fackliga a-kassorna utanför centralorganisationerna för 10.700 medan AEA ökade med 13.000 personer.

Anm. Antalet medlemmar i de fackliga a-kassorna (inklusive direktanslutna) avser 31/12 respektive år. Den 31/12 2005 hade de fackliga a-kassorna 3.548.100 medlemmar.

Källa: bearbetning av statistik från IAF.

I alla tre fallen var det uppenbarligen den kraftiga avgiftshöjningen den 1 januari 2007 (inklusive borttagandet av den 40-procentiga skattereduktionen på a-kasseavgiften och den 25-procentiga skattereduktionen på den egentliga fackavgiften) som föranledde så många att avstå från medlemskap i a-kassa och/eller fackförbund. Därtill kom att a-kassan kunde framstå som mindre attraktiv till följd av försämrade ersättningsvillkor mm. Bidragande till det stora medlemsraset under 2007 var också att det var ett *högkonjunkturår*, varför risken att

stå utanför kunde uppfattas som mindre än annars. Den mer tydliga koppling av a-kasseavgifterna till arbetslösheten inom varje kassa som gjordes strax innan den ekonomiska konjunkturen hösten 2008 vände och övergick i en djup kris medverkade till att organisationsgraden *inte steg* på samma sätt som den gjort under början av 1990-talskrisen. Istället blev det ”nolltillväxt” om man ser till den genomsnittliga fackanslutningen och samtidigt en mycket splittrad bild, särskilt inom den privata tjänstesektorn. Inte ens a-kassorna kunde under 2009 uppvisa någon större medlemstillväxt. Antalet medlemmar de fackliga a-kassorna växte under detta lågkonjunkturår med endast en procent och var vid årets slut elva procent *lägre* än vid årsskiftet 2006/07 då *högkonjunktur* rådde (**tabell 12**).

Som nämnts är det nödvändigt att skilja på kort- och långsiktiga orsaker till den fackliga organisationsgradens utveckling. Till de förra den kraftiga höjning av a-kasseavgiften som förorsakade *medlemsrasen* hos a-kassor och fack under åren 2007 och 2008. Det existerar dessutom ett antal *långsiktigt* verkande faktorer som successivt tenderar pressa ned den fackliga organisationsgraden. Dit hör för det första en avtagande andel anställda inom industri och offentlig sektor och en ökande andel i de privata tjänstenäringarna, det vill säga en sysselsättningsförskjutning från näringar med hög eller mycket hög organisationsgrad till dem med en efter svenska förhållanden låg. För det andra uppkomsten av nya branscher och nya företag inom privat sektor till följd av avregleringar och privatiseringar. Inte sällan förekommer här en negativ inställning till fack och kollektivavtal från arbetsgivarhåll (t ex hos flygbolag som Ryanair och produktionsbolag inom media), vartill kommer bristande fackliga traditioner. En besläktad tendens är att de anställda på många arbetsplatser splittras upp genom *outsourcing* (som i statistiken manifesteras i bland annat en tillväxt av kategorin ”företagsnära tjänster”) och inhyrning (bemanningsföretag, konsulter). Därtill kommer uppdelningen på fast och tidsbegränsat anställda samt att det blivit allt vanligare att arbeta på udda arbetstider, vilket begränsar kontaktmöjligheterna med andra anställda inklusive fackrepresentanter. Införandet av snål bemanning (*lean production*) till följd av skärpt konkurrens på världsmarknaden och ökad press på underleverantörer minskar utrymmet för fackligt arbete på betald arbetstid. Samma effekt har besparings- och effektiviseringskrav i offentlig sektor. Även den tilltagande frekvensen av grupparbete/*teamwork* kan försvåra det fackliga arbetet. Om en anställd går ifrån för att ägna sig åt facklig verksamhet får arbetskamraterna ofta desto mer att göra. Allt detta bidrar till fackklubbarnas minskande täckningsgrad, vilket i sin tur gör det svårare att rekrytera nya fackmedlemmar.

Till dessa strukturella förändringar av arbetsmarknaden och arbetslivet kommer förändrade attityder, närmare bestämt en mer kritiskt prövande inställning till fackligt

medlemskap än tidigare. Ofta vägs kostnaden av medlemskapet mot nyttan. Man vill se resultat för de pengar som man betalar till organisationen. Det är i och för sig inget märkligt eftersom en fackförenings uppgift är att tillvarata medlemmarnas intressen. En intervjuundersökning från 1990-talets början tyder på att en kritiskt prövande inställning till fackmedlemskap blivit vanligare än tidigare (Kjellberg 2001:273f, 353f). Det överensstämmer med sociologisk forskning om industritjänstemän enligt vilken den aktuella situation som individen befinner sig i spelar en viktig roll för inställningen till facket, framför allt hos de yngre (Bruhn 1999; Kjellberg 2001:276f). En studie av industriarbetare visar att de yngre har en mer instrumentell, nyttoinriktad inställning till facket än de äldre medlemmarna (Allvin & Sverke 2000:77ff). Psykologerna Sverke och Hellgren (2002:23) framhåller att medlemmar med en instrumentell inställning till facket ”anser att det de får ut av medlemskapet (service, skydd, intresserepresentation etc) är värt åtminstone vad de betalar i medlemsavgift”, med andra ord att nyttan av medlemskapet överstiger kostnaden. Även nationalekonomerna Bertil Holmlund och Per Lundborg utgår i en teoretisk studie från att nyttan av fackligt medlemskap vägs mot kostnaderna (Holmlund & Lundborg 1999).

När nyttan av medlemskapet inte förändras men kostnaden plötsligt rusar i höjden kan man förvänta sig att många som kommer ut på arbetsmarknaden tvekar att gå med i en facklig organisation respektive att de som redan är med i facket överväger om de ska fortsätta att vara medlemmar. Man kan här tala om en *kombinationseffekt* av förändrade attityder och den fördyring av medlemskapet som förorsakats av avgiftshöjningen i a-kassan. Det som *utlöste* medlemsraset var emellertid den kraftigt höjda *kostnaden* att vara med i både fack och a-kassa. Det är inte sannolikt att attityderna till facket förändrades från en dag till en annan. Attityden att väga kostnaden för medlemskapet mot nyttan fick således ett stort *genomslag* när kostnaden plötsligt höjdes men inte nyttan. Även om effekten blev allra störst under åren 2007 och 2008 – särskilt under 2007 – kan den höjda totalavgiften för fack och a-kassa förväntas få återverkningar långt in i framtiden och således övergå till att bli en *långsiktig* verkande faktor, i varje fall inom områden där höjningen av a-kasseavgiften består. Varje ny generation som träder in på arbetsmarknaden kommer inom sådana områden att konfronteras med avgifter på betydligt högre nivåer än vad som tidigare varit fallet.

A-kassornas organisationsgrad samt andelen anställda respektive i arbetskraften utanför a-kassorna

När den borgerliga alliansregeringen tillträdde hösten 2006 hade den stora ambitioner att minska dels antalet individer som stod utanför arbetskraften, dels antalet personer i arbetskraften utan en inkomstrelaterad arbetslöshetsförsäkring, det vill säga som inte var medlemmar av en arbetslöshetskassa. Vid slutet av 2005 omfattade den senare gruppen ca 700.000 personer. Under mandatperioden infördes emellertid varken någon obligatorisk a-kassa eller reformerades arbetslöshetsförsäkringen på ett sådant sätt att 700.000-gruppen krympte ihop. Av **tabell 13** framgår att andelen av arbetskraften som inte tillhörde en a-kassa istället nästan fördubblades mellan 2005 och 2009 (en ökning med 95 procent). Vid slutet av 2008 hade de 700.000 utanför a-kassorna svällt till ca 1,4 miljoner personer eller från 16 till 30 procent av arbetskraften. Trots den djupa lågkonjunkturen 2009 stod vid detta års slut fortfarande 29 procent utanför a-kassorna. Eftersom här avses *hela* arbetskraften – inte bara anställda och arbetslösa utan också företagare – har samtliga a-kassor tagits med i dessa beräkningar, det vill säga förutom de fackliga a-kassorna och den fristående Alfa-kassan även de fyra företagarkassorna. Utvecklingen kan också beskrivas som att a-kassornas organisationsgrad under åren 2007 och 2008 sjönk från 83 procent vid ingången till 2007 till 70 procent vid 2008 års slut, för att under 2009 stiga till 71 procent.

Tabell 13. Andel i arbetskraften 16-64 år i och utanför a-kassorna 2005-2010.

	KV 4 2005	KV 4 2006	KV 4 2007	KV 4 2008	KV 4 2009	Förändring 2005-2009	Förändring 2006-2009
Antal sysselsatta	4.268.200	4.364.600	4.451.600	4.439.500	4.338.000	+69.800	-26.600
Antal arbetslösa*	241.600	207.300	259.300	293.400	395.800	+154.200	+188.500
Summa i arbetskraften	4.509.800	4.571.900	4.710.900	4.732.900	4.733.800	+224.000	+161.900
Antal i a- kassorna 31/12**	3.806.600	3.785.700	3.389.800	3.324.200	3.360.100	-446.500	- 425.600
Antal utanför a- kassorna	703.200	786.200	1.321.100	1.408.700	1.373.700	+670.500	+587.500
Andel av arbetskraften utanför a-kassorna	15.6%	17.2%	28.0%	29.8%	29.0%	+95.3%	+74.7%
A-kassornas organisationsgrad	84.4% 31/12	82.8% 31/12	72.0% 31/12	70.2% 31/12	71.0% 31/12		

/Forts./

	KV 4 2009	KV 1 2010	KV 2 2010	KV3 2010	Kv4 2010
Antal sysselsatta	4.338.000	4.319.500	4.438.800	4.511.300	4.448.000
Antal arbetslösa	395.800	439.500	456.500	381.200	357.800
Summa i arbetskraften	4.733.800	4.759.000	4.895.300	4.892.500	4.805.800
Antal i a-kassorna	3.360.100 31/12	3.359.200 31/3	3.361.800 30/6	3.366.200 30/9	3.370.500 31/12
Antal utanför a-kassorna	1.373.700	1.399.800	1.533.500	1.526.300	1.435.300
Andel av arbetskraften utanför a-kassorna	29.0%	29.4%	31.3%	31.2%	29,9%
A-kassornas organisationsgrad	71.0% 31/12 2009	70.6% 31/3 2010	68.7% 30/6 2010	68.8% 30/9 2010	70,1% 31/12 2010

Anm. I kategorin sysselsatta ingår anställda, företagare och medhjälpare hushållsmedlemmar. För att öka säkerheten vad gäller arbetskraftens storlek har använts sista kvartalet respektive år istället för enbart sista månaden. Antalet kassamedlemmar avser 31/12 respektive år.

* Definitionen av arbetslöshet ändrades 2007 så att även heltidsstuderande som söker arbete inkluderas.

** 30/9 2006 hade a-kassorna 3.806.900 medlemmar (avrundat till hela 100-tal). Mellan 30/9 2006 och 31/12 2008 minskade antalet kassamedlemmar med 482.700. Mellan 30/9 2006 och 30/9 2008 tappade a-kassorna 498.800 medlemmar, dvs ca en halv miljon eller 13.1% av medlemmarna.

Källor: AKU Grundtabeller (SCB) , SCB:s statistikdatabas och IAF.

Under 2010 växte arbetskraften mer än antalet a-kassemedlemmar. Som ett resultat sjönk a-kassornas andel av arbetskraften till 70 procent (**tabell 13**). Förutom den ljusnande konjunkturen (som kan ha gjort att en del kände behovet av medlemskap mindre angeläget) medverkade säkerligen de mycket höga medlemsavgifterna i många av kassorna till denna utveckling. Vid slutet av 2010 stod drygt 1,4 miljoner personer i arbetskraften eller 30 procent utanför a-kassorna.

Om vi riktar blicken mot gruppen *anställda* + arbetslösa visar det sig att andelen utanför a-kassorna mer än fördubblades mellan 2005 och 2009 (från 11 till 25 procent), vilket närmare bestämt innebär en ökning med 143 procent (**tabell 14**).

Som framgår av **tabell 14** är det fråga om en uppgång från drygt 440.000 *löntagare* (plus arbetslösa) utanför a-kassorna vid slutet av 2005 till närmare 1,1 miljon fyra år senare. Bara mellan slutet av 2006 och slutet av 2008 fördubblades andelen utanförstående: från 13 till 26 procent. Antalet anställda (16-64 år) växte samtidigt med ca 80.000 medan antalet personer utanför löntagarkassorna (inklusive Alfa-kassan) steg med drygt 575.000. Från slutet av 2006 till slutet av 2010 steg antalet löntagare (inklusive arbetslösa) utanför a-kassorna från ca 535.000 till 1.126.000.

Tabell 14. Andel anställda + arbetslösa 16-64 år i och utanför a-kassorna 2005-2010.

	KV 4 2005	KV 4 2006	KV 4 2007	KV 4 2008	KV 4 2009	Förändring 2005-2009	Förändring 2006-2009
Antal anställda	3.834.500	3.935.700	4.021.000	4.014.400	3.908.000	+73.500	- 27.700
Antal arbetslösa*	233.800	200.500	254.300	288.400	389.800	+156.000	+189.300
Summa anställda + arbetslösa	4.068.300	4.136.200	4.275.300	4.302.800	4.297.800	+229.500	+161.600
Antal i a- kassorna 31/12**	3.625.100	3.600.600	3.244.400	3.190.000	3.221.200	-403.900	-379.200
Antal utanför a- Kassorna	443.200	535.600	1.030.900	1.112.800	1.076.600	+633.4300	+541.000
Andel av anställda + arbetslösa utanför a-kassorna**	10.9%	12.9%	24.1%	25.8%	25.1%	+142.9%	+101.0%
A-kassornas Organisationsgrad	89.1% 31/12	87.1% 31/12	75.9% 31/12	74.2% 31/12	74.9% 31/12		

	KV 4 2009	KV 1 2010	KV 2 2010	KV3 2010	KV4 2010
Antal anställda	3.908.000	3.878.600	3.995.700	4.064.900	4.003.700
Antal arbetslösa	389.800	433.400	451.200	376.000	352.500
Summa anställda + arbetslösa	4.297.800	4.312.000	4.446.900	4.440.900	4.356.200
Antal i a- kassorna**	3.221.200	3.219.900 31/3	3.222.000 30/6	3.226.400 30/9	3.230.400 31/12
Antal utanför a- Kassorna	1.076.600	1.092.100	1.224.900	1.214.500	1.125.800
Andel av anställda + arbetslösa utanför a-kassorna**	25.1%	25.3%	27.5%	27.3%	25,8%
A-kassornas Organisationsgrad	74.9% 31/12 2009	74.7% 31/3 2010	72.5% 30/6 2010	72.7% 30/9 2010	74,2% 31/12 2010

Anm. Arbetslösa i de fyra företagarkassorna har subtraherats från totala antalet arbetslösa enligt AKU (arbetslösa f.d. företagare som inte tillhör någon a-kassa har inte varit möjliga att subtrahera eftersom deras antal inte är känt).

* Definitionen av arbetslöshet ändrades 2007 så att även heltidsstuderande som söker arbete inkluderas.

** Fackliga a-kassor + Alfa-kassan.

Källor: AKU Grundtabeller, AKU Tilläggstabeller (SCB), SCB:s statistikdatabas, Arbetsförmedlingens statistik över arbetslösa i a-kassorna samt IAF.

I likhet med hos arbetskraften i sin helhet sjönk andelen a-kassem medlemmar inom gruppen anställda + arbetslösa under 2010, närmare bestämt från 75 procent vid årsskiftet 2009/2010 till 74 procent ett år senare (**tabell 14**). För en mer detaljerad beskrivning av a-kassornas medlemsras under 2007 och 2008, se Kjellberg 2010a.

I **tabell 15** anges vilken andel av *hela arbetskraften* som olika kategorier a-kassor svarat för under åren 2006-2010. Som framgår uppgick löntagarkassornas andel av hela arbetskraften till 79 procent december 2006 och 67 procent december 2010. Observera att detta inte är detsamma som löntagarkassornas *organisationsgrad*, det vill säga deras andel av

löntagarna (inklusive arbetslösa), vilken istället anges i **tabell 14** ovan (89 procent december 2006, 74 procent december 2010). Under samma tid sjönk företagarkassornas andel från fyra till tre procent.

Tabell 15. A-kassornas organisationsgrad samt arbetarkassornas, tjänstemannakassornas, m.fl:s andel av hela arbetskraften 2006-2010

	31/12 2006	31/12 2007	31/12 2008	31/12 2009	31/12 2010
Arbetarkassor	1.732.793	1.544.268	1.493.965	1.479.839	1.472.192
	37,9%	32,9%	31,6%	31,3%	30,6%
Tjänstemannakassor	1.781.877	1.625.233	1.621.711	1.663.844	1.684.766
	39,0%	34,5%	34,3%	35,1%	35,1%
Fackliga kassor totalt	3.514.670	3.169.501	3.115.676	3.143.683	3.156.958
	76,9%	67,3%	65,8%	66,4%	65,7%
Alfa-kassan	85.965	74.913	74.293	77.528	73.460
	1,9%	1,6%	1,6%	1,6%	1,5%
Löntagarkassor totalt*	3.600.635	3.244.414	3.189.969	3.221.211	3.230.418
	78,8%	68,9%	67,4%	68,0%	67,2%
Företagarkassor	185.067	145.429	134.213	138.878	140.041
	4,0%	3,1%	2,8%	2,9%	2,9%
Alla kassor	3.785.702	3.389.843	3.324.182	3.360.089	3.370.459
	82,8%	72,0%	70,2%	71,0%	70,1%
Antal i arbetskraften 16-64 år	4.571.900 Kv 4	4.710.900 Kv 4	4.732.900 Kv 4	4.733.800 Kv 4	4.805.800 Kv4

* Alfa-kassan har räknats som löntagarkassa.

Avslutning

Det i Sverige under modern tid unika fackliga medlemsras som inträffade åren 2007-2008 upphörde 2009 även om det inom vissa områden – främst hotell- och restaurangbranschen – fortfarande var befogat att tala om ett medlemsras. Å andra sidan inträffade något annat som också var helt nytt i Sveriges moderna historia. Den uppgång i facklig anslutning som kunde förväntas när en högkonjunktur övergår i en djup lågkonjunktur uteblev helt under 2009. Andelen fackligt anslutna löntagare var oförändrat 71 procent och det totala antalet fackmedlemmar¹⁰ fortsatte att minska om än i betydligt blygsammare takt än tidigare. Med

¹⁰ Avser aktiva löntagarmedlemmar inklusive arbetslösa.

tanke på den uteblivna uppgången skulle man kunna tala om ett ”dolt medlemsras”. Lågkonjunkturåret 2009 kännetecknades också av en mycket splittrad bild med ökad organisationsgrad bland tjänstemän i privata tjänstenäringsar, minskad organisationsgrad bland arbetare i privata tjänstenäringsar och i det närmaste på stället marsch hos industri- och byggnadsarbetare och offentliganställda tjänstemän.

För att förklara dessa skillnader måste man ta hänsyn till flera omständigheter. En sådan var de växande avgiftsskillnaderna till a-kassan, en annan själva lågkonjunktoren som slog mycket ojämnt mot olika grupper och särskilt drabbade arbetarna inom exportindustrin och byggbranschen. Genom a-kasseavgifternas koppling till arbetslösheten fick de nämnda arbetargrupperna vidkännas en avsevärd fördyring av medlemskapet i a-kassan och därmed för det samlade fackmedlemskapet (a-kassa + fack).¹¹ IF Metall:s, GS:s och Byggnads a-kassor höjde under 2009 sina avgifter med 175 respektive 95 och 129 kronor i månaden. Det medförde emellertid ingen fortsatt nedgång i byggnadsarbetarnas organisationsgrad, som minskat med så mycket som åtta procentenheter mellan 2006 och 2008¹² (**tabell 4**). Inte heller andelen fackligt anslutna industriarbetare sjönk nämnvärt 2009. Under åren av allmänt medlemsras hade deras organisationsgrad utmärkts av en relativ stabilitet, till skillnad från de hotell- och restauranganställda, hos vilka medlemsrasen dessutom fortsatte 2009.

För att förklara denna markanta olikhet är det nödvändigt att beakta hur flera faktorer kan samverka med varandra i den ena eller andra riktningen. Bland industriarbetarna har facket ofta en påtaglig närvaro genom starka fackklubbar, vilket är av betydelse ur såväl ett socialt (kontakt)perspektiv som ett nyttoperspektiv. Den höga andelen fast anställda och heltidsanställda ger en relativt stabil arbetsstyrka, men kan också framkalla en djup oro för jobben vid en lågkonjunktur av en sådan magnitud som drabbade industrin hösten 2008 och år 2009. Att organisationsgraden under sådana omständigheter inte steg kan sannolikt helt och hållet tillskrivas de höga och under året kraftigt stigande a-kasseavgifterna.

De hotell- och restauranganställda betalar ännu högre avgifter till sin a-kassa, men tjänar också mindre och befinner sig i regel på arbetsplatser med svagare fackklubbar eller inga klubbar alls samt med ett stort inslag av tidsbegränsat anställda och stor personalomsättning. Många av de anställda inom branschen utmärks av en svag marknadsposition, varför

¹¹ Två av industriarbetarfacken, IF Metall och Livs, har dessutom behållit tvånget att vara med i a-kassan för förbundsmedlemmar.

¹² Medverkande till det kraftiga medlemsraset bland byggnadsarbetarna mellan 2006 och 2008 var att utöver höjningen av a-kasseavgiften höjdes den ”rena” fackavgiften den 1 maj 2007 med 155 kronor i månaden sedan gransknings- och mätningsskattorna avvecklats efter en dom i Europadomstolen. Fackavgiften blev därmed 387-433 kronor (avgiften varierar mellan avdelningarna), vartill kom den förhöjda a-kasseavgiften på 366 kronor = totalt 753-799 kronor i månaden i fack- och a-kasseavgift.

förbundets a-kassa före den kraftiga avgiftshöjningen 1 januari 2007 kan antas ha varit ett viktigt fackligt rekryteringsinstrument.¹³ Redan före lågkonjunkturen kännetecknades branschen av hög arbetslöshet och följaktligen också av en mycket hög a-kasseavgift, vilket fick många att avstå från a-kassan och/eller facket. Alla dessa omständigheter medverkade till en fortsatt fallande andel fackligt anslutna under 2009 och ett ännu mer försvagat fackförbund. De hotell och restauranganställdas organisationsgrad blev nu klart mindre än häften så stor som industriarbetarnas (36 procent respektive 81 procent 2009). Ännu år 2007 omfattades dock så mycket som 83 procent av branschens anställda av kollektivavtal.¹⁴ Frågan är vad de växande skillnaderna mellan olika löntagargrupper fackliga styrka på sikt får för konsekvenser för det svenska kollektivavtalssystemet.

Under 2010 avstannade i stort sett fackanslutningens nedgång hos arbetarna i den privata tjänstesektorn. Bland transportarbetarna steg andelen fackligt anslutna rentav med en procentenhet. Nu sjönk organisationsgraden istället med två procentenheter bland *industriarbetarna*: från 81 procent 2009 till 79 procent 2010. Bortsett från en mindre nedgång hos denna grupp under 2009 är detta en helt ny utveckling. Under åren 2009 och 2010 sammantaget minskade industriarbetarnas organisationsgrad med 2,2 procentenheter, vilket står i skarp kontrast till uppgången på 1,7 enheter hos industrins tjänstemän.

Det är anmärkningsvärt att industriarbetarnas organisationsgrad inte steg under den djupa lågkonjunkturen 2009 med tanke på att denna löntagargrupp drabbades allra hårdast av exportindustrins mycket kraftiga efterfrågebortfall från hösten 2008. Under osäkra tider som denna brukar den fackliga organisationsgraden gå upp i Sverige (Kjellberg 2011 sid 81-83 och 91). Så var under början av 1990-talet då en stark högkonjunktur snabbt övergick i den djupaste depressionen sedan 1930-talet. Den uteblivna uppgången i facklig anslutning 2009 berodde med stor sannolikhet på de kraftiga höjningar av a-kasseavgifterna som följde på den snabbt stigande arbetslösheten bland industriarbetarna.

¹³ Mycket talar för att förekomsten av fackliga a-kassor har spelat en viktig roll för att rekrytera fackmedlemmar i grupper som har en svag position på arbetsmarknaden och som därför löper större risk än andra att bli arbetslösa (Western 1999: 129, 135ff). Hit kan räknas ungdomar, invandrare, deltidsanställda och tidsbegränsat anställda. I hotell- och restaurangbranschen finns ett betydande inslag av samtliga dessa grupper. A-kassorna blir särskilt betydelsefulla för medlemsrekryteringen om *andra* incitament saknas, t.ex. på små arbetsplatser utan nämnvärd facklig verksamhet såsom ofta är fallet inom privata servicenäringar. Vad gäller tidsbegränsat anställda kan vidare den lösa anknytningen till arbetsmarknaden och till den enskilda arbetsplatsen medföra att fackligt medlemskap upplevs som mindre angeläget. Under sådana omständigheter kan fackliga a-kassor förväntas utgöra ett framträdande motiv för medlemskap och därigenom underlätta en relativt *jämn* facklig utbredning. Det senare är en avgörande förutsättning för den höga eller mycket höga organisationsgraden i de fyra länder som har fackliga a-kassor (Sverige, Finland, Danmark och Belgien). Å andra sidan har de fackliga a-kassornas roll att stimulera fackanslutningen avtagit till följd av den sedan 1980-talet ökande direktanslutningen till kassorna.

¹⁴ 67 procent täcktes av branschavtal och 16 procent av hängavtal (Kjellberg 2008).

Den *fallande* andelen fackligt anslutna industriarbetare under 2010 får ses mot bakgrund av den påtagligt förbättrade situationen på arbetsmarknaden och den därmed minskade otrygghetskänslan i kombination med fortsatt mycket höga avgifter till industriarbetarkassor som IF Metalls (390 kronor i månaden under hela året) och GS (420 kronor). Det är mer än fyra gånger så mycket som civilingenjörerna betalade eller mer än tre gånger avgiften till Ledarnas a-kassa och avsevärt mer än vad Unionen-medlemmen betalade till sin a-kassa, som dessutom flera gånger under året kunde sänka avgiften. Den starkare koppling av avgiften till arbetslösheten i varje a-kassa som alliansregeringen införde från 1 juli 2008 förefaller i kombination med den olikartade utvecklingen av arbetslösheten hos olika löntagargrupper inte bara ha resulterat i en differentiering av a-kasseavgifterna (och därmed av den sammanlagda avgiften till fack och a-kassa) utan också en differentiering av den fackliga organisationsgradens utveckling och då inte minst hos facken inom industrin.

Bakom den under åren 2008, 2009 och 2010 oförändrade genomsnittliga organisationsgraden på 65 procent för löntagare i privat sektor finner man att utvecklingen pekar åt *skilda* håll för arbetare och tjänstemän (nedåt respektive uppåt), vilket samtidigt resulterat i en *konvergerande* facklig anslutning inom privat sektor: från 67 procent fackligt anslutna arbetare i privat sektor 2008 till 65 procent 2010 samt från 63 procent fackligt anslutna tjänstemän i privat sektor 2008 till likaledes 65 procent 2010.

Den mellan arbetare och tjänstemän alltmer olikartade utvecklingen har medfört en växande klyfta i facklig anslutning. Medan organisationsgraden 2006 var 77 procent bland både arbetare och tjänstemän hade den 2008 sjunkit till 71 procent bland arbetarna och 72 procent bland tjänstemännen. Under 2010 ökade skillnaden ytterligare genom att andelen fackligt anslutna tjänstemän steg till 73 procent medan arbetarnas organisationsgrad, som 2009 minskat till 70 procent, nu fortsatte nedåt till 69 procent. Bakom den sedan 2008 oförändrade organisationsgraden på 71 för löntagare totalt döljs således en mellan arbetare och tjänstemän *tydlig divergens* i facklig anslutning.

Mellan 2010 och 2011 sjönk den genomsnittliga organisationsgraden för löntagare från 71 till 70 procent, men förblev 73 procent bland tjänstemännen. Den fortsatta nedgången bland arbetarna – från 69 procent 2010 till 67 procent 2011 – vidgade klyftan mellan arbetare och tjänstemän.

Appendix 1. Den fackliga anslutningens utveckling ur ett längre tids-perspektiv (1945-2011).

Tabell 16. Facklig organisationsgrad (%) för löntagare i Sverige 1945-2011.

	(1)	(2)	(3)	(4)
1945	60			
1950	67			
1955	68			
1960	68			
1965	71			
1966	71			
1967	71			
1968	71			
1969	72			
1970	73			
1971	75			
1972	76			
1973	77			
1974	79			
1975	82			
1976	81			
1977	84		16-64 år	16-64 år
1978	85		Inkl. stud.	Exkl. stud.
1979	85			
1980	85	78		80*
1981	86	78		
1982		79		
1983		79		
1984		80		
1985		81		83-84*
1986:1		82		84-85*
1986:2		86		84-85*
1987		85	82 (82,4)	83*
1988		84	81 (81,4)	
1989		83	81 (80,7)	
1990		82	80 (80,0)	81 (81,4)
1991		83	80 (79,9)	
1992		84	83 (82,9)	
1993		85	84 (83,9)	85 (84,9)
1994		85	84 (83,8)	85*
1995		85	83 (83,2)	
1996		84	83 (82,8)	
1997		82	82 (82,2)	
1998		81	81 (81,3)	
1999		80	81 (80,6) 80 (80,4**)	82 (82,1) 82 (81,8***)
2000		78	79 (79,1)	81 (80,6)

/Forts. å nästa sida/

/Forts. från föregående sida/

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
			16-64 år	16-64 år	15-74 år	20-64 år	20-64 år	20-64 år
			Inkl. stud.	Exkl. stud.	Alla	Alla	Fast	Tidsbegr.
2001		77	78 (78,0)	80 (79,7)	Inkl. stud.	Inkl. stud.	Inkl. stud.	Inkl. stud.
2002			78 (78,0)	80 (79,7)				
2003			78 (78,0)	80 (79,8)				
2004			77 (77,0)	79 (78,6)				
2005			76 (76,2)	78 (77,8)	76 (75,8)	78 (78,2)	81 (80,9)	61 (61,3)
2006			75 (74,7)	77 (76,9)	74 (74,3)	77 (76,8)	80 (79,7)	61 (60,55)
2007			71 (71,2)	73 (73,4)	71 (70,9)	73 (73,4)	77 (76,6)	55 (55,4)
2008			69 (68,9)	71 (71,2)	68 (68,4)	71 (71,0)	74 (74,4)	50 (49,6)
2009			-	71 (71,2)	69 (68,5)	71 (70,9)	74 (74,2)	49 (49,1)
2010			-	71 (71,3)	68 (68,45)	71 (70,8)	75 (74,54)	47 (46,8)
2011			-	70 (70,4)	68 (67,8)	70 (69,9)	74 (73,8)	46 (45,9)

* Uppskattning med hjälp av serien som inkluderar heltidsstuderande med deltidsarbete (1987 och 1994) respektive serien i Kjellberg 2001 sid 66, som baseras på totala antalet aktiva fackmedlemmar per 31/12 och antalet anställda + arbetslösa enligt AKU 4:e kvartalet samt antalet personer i vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder (1985 och 1986).

** 80,6 med gamla länsvikter, 80,4 med nya

*** 82,1 med gamla länsvikter, 81,8 med nya.

(1) Antal fackanslutna exklusive pensionärer, studerande och egenföretagare 31/12; antal löntagare (inklusive arbetslösa) med en normalarbetstid om minst 20 timmar per vecka enligt folkräkningarna och Fob-anpassade AKU. Det förhållandet att folkräkningarna baseras på en normalarbetstid om minst 20 timmar per vecka medför att organisationsgraden till följd av deltidsarbetets expansion överskattas alltmer ju längre fram i tiden man kommer. Källa: Anders Kjellberg *Facklig organisering i tolv länder* (Lund: Arkiv 1983) sid 278f.

(2) Antal fackanslutna exklusive pensionärer, studerande och egenföretagare 31/12; antal löntagare (inklusive arbetslösa) enligt AKU 4:e kvartalet samt personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder som i statistiken räknas som utbildning. För 1986 anges till följd av att AKU förändrades 1987 två beräkningar av organisationsgraden, den första jämförbar med föregående år, den andra med efterföljande år. Källor: åren 1980-1999 Anders Kjellberg *Fackliga organisationer och medlemmar i dagens Sverige* (Lund: Arkiv förlag 2001) sid 66, åren 2000-2001 Anders Kjellberg "Ett nytt fackligt landskap i Sverige och utomlands", *Arkiv* nr 86-87 2002, sid 68 ([Artikeln kan laddas ned här](#))

(3) Facklig organisationsgrad enligt AKU för anställda 16-64 år (årsgenomsnitt) inklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna. Serien startade 1987 och upphörde 2009 (2008 sista året). Källor: åren 1987-1998 Anders Kjellberg "AKU 1987-1998 om facklig organisationsgrad, antal fackanslutna och antal löntagare" i Stig Tegle (red.) *Har den svenska modellen överlevt krisen? Utvecklingstendenser i arbetslivet inför 2000-talet* (Stockholm: Arbetslivsinstitutet 2000) sid 118 (Kan laddas ned här: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=538665&fileId=625866>). År 1999: Anders Kjellberg *Fackliga organisationer och medlemmar i dagens Sverige* (Lund: Arkiv förlag 2001) sid 267. Åren 2000-2009: AKU (SCB) – se även Anders Kjellberg *Industrial Relations Foresight for Sweden: Presentation of Results and Comments*. Lund University: Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. Research Reports 2009:1 [Läs här](#). Observera att i AKU-serierna som inkluderar heltidsstuderande som arbetar vid sidan av studierna pressas organisationsgraden nedåt att denna grupp växande andel av löntagarna. Bland anställda i åldern 16-24 år ökade de heltidsstuderande mellan 1990 och 2008 från var tionde till var fjärde anställd.

(4) Facklig organisationsgrad enligt AKU för anställda 16-64 år (årsgenomsnitt) exklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna. Källor: Specialbearbetningar av AKU. Se även Anders Kjellberg *Industrial Relations Foresight for Sweden: Presentation of Results and Comments*. Lund University: Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. Research Reports 2009:1 sid 18 ([Läs här](#)), Anders Kjellberg "Fackliga organisationer och industrial relations" i Tomas Berglund & Stefan Schedin (red.) *Arbetslivet* (Lund: Studentlitteratur) – se uppskattning gjord av organisationsgraden 1980 och 1986 under tabell

8.3 sid 269, Anders Kjellberg "Det fackliga medlemsraset i Sverige under 2007 och 2008", *Arbetsmarknad & Arbetsliv* nr 2 2009 sid 12 (läs artikeln [här](#)) samt Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*, Lund University: Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. Research Reports 2010:1 ([Läs här](#) eller se ovan sid 8f).

(5) Facklig organisationsgrad enligt AKU för anställda 15-74 år (årsgenomsnitt) inklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna. Källa: beräkningar utifrån SCB:s statistikdatabas (kategorin "uppgift saknas" har subtraherats från underlaget för beräkningarna).

(6) Facklig organisationsgrad enligt AKU för anställda 20-64 år (årsgenomsnitt) inklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna. Källa: AKU Tilläggstabeller (kategorin "uppgift saknas" har subtraherats från underlaget för beräkningarna).

(7) Facklig organisationsgrad enligt AKU för fast anställda 20-64 år (årsgenomsnitt) inklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna. Källa: AKU Tilläggstabeller (kategorin "uppgift saknas" har subtraherats från underlaget för beräkningarna).

(8) Facklig organisationsgrad enligt AKU för tidsbegränsat anställda 20-64 år (årsgenomsnitt) inklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna. Källa: AKU Tilläggstabeller (kategorin "uppgift saknas" har subtraherats från underlaget för beräkningarna).

Appendix 2. Facklig organisationsgrad för arbetare, tjänstemän och löntagare i Sverige 1990-2011.

Tabell 17. Facklig organisationsgrad (%) för löntagare, arbetare och tjänstemän i Sverige 1990-2011

År	Löntagare	Arbetare	Tjänstemän)
1990	81 (81,4)	82 (82,2)	81 (80,5)
1993	85 (84,9)	86 (86,49)	83 (83,49)
1999	82 (82,1)	84 (84,0)	81(80,50)
	82 (81,8)*	84 (83,8)*	80 (80,1)*
2000	81 (80,6)	83 (82,6)	79 (79,0)
2001	80 (79,7)	81 (81,4)	78 (78,2)
2002	80 (79,7)	81 (80,9)	79 (78,7)
2003	80 (79,8)	80 (80,3)	79 (79,2)
2004	79 (78,6)	79 (78,9)	78 (78,3)
2005	78 (77,8)	77 (77,4)	78 (78,1)
2006	77 (76,9)	77 (77,0)	77 (76,8)
2007	73 (73,4)	74 (73,52)	73 (73,4)
2008	71 (71,2)	71 (70,7)	72 (71,52)
2009	71 (71,2)	70 (69,8)	72 (72,3)
2010	71 (71,3)	69 (69,1)	73 (72,9)
2011	70 (70,4)	67 (67,46)	73 (72,6)

* Med nya länsvikter.

Anm. Fetmarkering betecknar högre organisationsgrad bland tjänstemännen än bland arbetarna. Facklig organisationsgrad enligt AKU för anställda 16-64 år (årsgenomsnitt) exklusive heltidsstuderande som arbetar vid sidan om studierna.

Källa: Specialbearbetningar av AKU.

Appendix 3. Union Density, Density of Employers' Organisations, and Coverage of Collective Agreements in Sweden.

Table A. Union Density (%) for All Employees, Blue-collar Workers and White-collar Workers in Sweden, 1990-2011

Year	All Employees	Blue-collar Workers	White-collar Workers
1990	81 (81,4)	82 (82,2)	81 (80,5)
1993	85 (84,9)	86 (86,49)	83 (83,49)
1999:1*	82 (82,1)	84 (84,0)	81(80,50)
1999:2*	82 (81,8)	84 (83,8)	80 (80,1)
2000	81 (80,6)	83 (82,6)	79 (79,0)
2001	80 (79,7)	81 (81,4)	78 (78,2)
2002	80 (79,7)	81 (80,9)	79 (78,7)
2003	80 (79,8)	80 (80,3)	79 (79,2)
2004	79 (78,6)	79 (78,9)	78 (78,3)
2005	78 (77,8)	77 (77,4)	78 (78,1)
2006	77 (76,9)	77 (77,0)	77 (76,8)
2007	73 (73,4)	74 (73,52)	73 (73,4)
2008	71 (71,2)	71 (70,7)	72 (71,52)
2009	71 (71,2)	70 (69,8)	72 (72,3)
2010	71 (71,3)	69 (69,1)	73 (72,9)
2011	70 (70,4)	67 (67,46)	73 (72,6)

* 1991:1 is comparable with preceding years, 1999:2 with subsequent years.

Remark. Union density of employed workers aged 16-64 according to labour force surveys (annual averages) excluding full-time students working part-time.

Table B. Union Density by Sector in Sweden, 1990-2011.

Sector	1990	1993	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Private	75	78	74	72	71	68	65	65	65	65
Public	91	94	92	89	88	86	84	84	85	83
Both sectors	81	85	81	78	77	73	71	71	71	70

Remark. Union density of employed workers aged 16-64 according to labour force surveys (annual averages) excluding full-time students working part-time.

Table C. Density of Employers' Associations in Sweden, 1995-2010

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Private*	77	75	78	77	77	81**	81**	80
Public	100	100	100	100	100	100	100	100
All	86	83	86**	85**	84**	87**	87**	87
SAF/SN*	65	62	64	64	64	67**	68**	67

Note: Share of employees (blue-collar + white collar workers) employed by employers affiliated to an employer organisation at the end of each year.

* Share of private sector employees.

** Revised in February 2012.

SAF = Svenska Arbetsgivareföreningen (Swedish Employers' Confederation); SN = Svenskt Näringsliv (Confederation of Swedish Enterprise)

Sources: Own calculations from statistics provided by the Swedish Statistical Office (SCB) and employers' associations.

Table D. Share of Workers Covered by Collective Agreements, 1995-2010

	The Coverage of Collective Agreements					
Sector	1995	2005	2007	2008	2009	2010
Private	90	89	86	/ 87	88*	87
Public	100	100	100	100	100	100
Both sectors	94	93	91	/ 91	92*	91

Remark. The coverage of collective agreements in private sector has been calculated by adding the number of workers employed by members of employers' organisations and the number of workers covered by substitute agreements.

* Revised in February 2012.

Appendix 4. Förändringar av antalet aktiva fackmedlemmar i Sverige: LO, TCO, Saco och övriga fackförbund.

Tabell 18A. Antalet aktiva fackmedlemmar i Sverige 1975-2010 (LO, TCO, Saco och övriga)

31/12	LO	TCO	Saco	Övriga	Alla
1975	1.738.665	880.589	119.876	27.849	2.766.979
1976	1.750.566	922.042	131.835	24.228	2.828.671
1977	1.799.610	968.199	143.121	21.106	2.932.036
1978	1.832.413	991.216	152.423	20.784	2.996.836
1979	1.856.651	935.651	161.597	94.877	3.048.776
1980	1.890.274	958.964	171.123	95.427	3.115.788
1981	1.894.499	975.464	179.360	94.658	3.143.981
1982	1.910.001	989.932	189.939	94.440	3.184.312
1983	1.941.033	1.002.181	199.807	92.566	3.235.587
1984	1.980.000	1.018.179	208.409	91.757	3.298.345
1985	2.001.835	1.108.463	218.529	20.849	3.349.676
1986	2.017.508	1.126.950	228.249	20.203	3.392.910
1987	2.021.998	1.134.472	236.425	20.541	3.413.436
1988	2.012.369	1.138.629	244.339	20.738	3.416.075
1989	1.997.058	1.144.007	253.380	20.636	3.415.081
1990	1.962.416	1.144.218	260.127	20.977	3.387.738
1991	1.976.898	1.156.115	270.216	21.708	3.424.937
1992	1.974.988	1.157.705	279.616	21.929	3.434.238
1993	1.954.638	1.147.538	288.557	21.432	3.412.165
1994	1.935.102	1.140.661	296.604	20.516	3.392.883
1995	1.926.667	1.131.207	298.537	33.984	3.390.395
1996	1.890.491	1.121.746	309.803	33.406	3.355.446
1997	1.855.066	1.048.679	320.617	92.884	3.317.246
1998	1.824.911	1.050.579	341.321	76.694	3.293.505
1999	1.796.088	1.046.899	346.228	77.247	3.266.462
2000	1.753.816	1.045.473	355.074	78.512	3.232.876
2001	1.701.062 1.688.437*	1.051.741 1.064.366**	370.462	81.021	3.204.286
2002	1.660.433	1.065.378	385.501	81.861	3.193.183
2003	1.638.649	1.060.754	401.928	83.459	3.184.790
2004	1.614.487	1.048.655	411.446	85.114	3.159.702
2005	1.586.927	1.039.870	418.648	87.407	3.132.852
2006	1.564.409	1.025.990	424.621	86.735	3.101.755
2007	1.442.254	974.959	420.106	83.218	2.920.537

2008	1.384.879	957.933	427.398	86.281	2.856.491
2009	1.346.756	961.650	445.581	90.604	2.844.591
2010	1.318.343	962.629	454.110	93.919	2.829.001

OBS! Talen för LO år 2000 och tidigare år kommer att revideras.

* Exkl. FF (Försäkringsanställdas Förbund); ** Inkl. FF;

Anm. 1. Antalet medlemmar exklusive pensionärer i LO, TCO, Saco och övriga, exklusive studerandemedlemmar i TCO och Saco samt exklusive egenföretagare i Saco (Saco: yrkesverksamma minus egenföretagare + arbetslösa och tjänstlediga). Saco exklusive SROF (Reservofficersförbundet). För gruppen övriga kan mindre justeringar av medlemstalen komma att ske efterhand.

Anm 2. Symf (Sveriges Yrkesmusikerförbund) anslöts till TCO 15/5 1985. SALF lämnade TCO 31/12 1979 och återinträdde 1/10 1985. ORF lämnade TCO 1995 och SOF lämnade Saco samma år. Officersförbundet, som bildades 1995 genom sammanslagning av ORF och SOF, lämnade 1998 gruppen övriga och anslöt sig då till Saco. Sveriges Fartygsbefälsförening lämnade Ledarna 1996 och gick med i Saco. Ledarna lämnade TCO 1997 och blev då ett fristående förbund, dvs hamnade i gruppen övriga. FF (Försäkringsanställdas Förbund) gick ur LO och anslöt sig till TCO 1/1 2002 (till TCO-förbundet ST 2004).

Anm 3. Bland förbunden i gruppen Övriga märks SAC (Sveriges Arbetares Centralorganisation), Svenska Hamnarbetareförbundet (bröt sig ur LO-förbundet Transport 1972), Apoteksanställdas förbund (apoteksstäderskor; 1954-2005), Svensk Lokförarförening (bildad 1997), Svenska Lokmannaförbundet (1948-85; anslöt sig 1986 till TCO-förbundet ST), Sveriges Urmakeriarbetareförbund (1919-69; anslöt sig 1970 till LO-förbundet Handels), Svenska Kyrkovaktarförbundet (fram till 1956 då man anslöt sig till LO-förbundet Kommunal), Växelstationsföreståndarnas Riksförbund (fram till 1962 då förbundet upphörde), Svenska Vävlagareförbundet (fram till 1970 då man anslöt sig till LO-förbundet Textil), Svensk Pilotförening, SALF/Ledarna) 1967-69, 1979-84 och 1997-, Officersförbundet (i gruppen övriga åren 1995-97), Kooperativa Tjänstemännens Förening (1941-76; anslöt sig 1977 till SALF), Veterinärassistenternas Riksförening (1970-73; anslöt sig 1974 till SALF), Svenska Brandbefälets Riksförbund (1958-65 och dess föregångare; anslöt sig 1966 till TCO-förbundet SKTF), Säljarnas Riksförbund och dess föregångare, Svenska Barnmorskeförbundet (stod utanför TCO fram till 1951 och åren 1957-75; anslöts 1976 till TCO-förbundet SHSTF/Vårdförbundet), Svenska laboratorieassistentföreningen (1942-64; deltog i bildandet av TCO-förbundet SHSTF 1965), Riksförbundet Sveriges Polismän (1954-60; anslöts 1961 till TCO-förbundet Svenska Polisförbundet), Sveriges Humanistförbund (fram till 1961 då man gick med i Saco), Civilekonomernas Riksförbund (gick med i Saco 1954), Sveriges Docentförbund (gick med i Saco 1952), m.fl.

Källor: uppgifter från de fackliga organisationerna, verksamhetsberättelser, arkivhandlingar (bl a ur TAM-Arkivs samlingar) mm.

Tabell 18B. Antalet aktiva fackmedlemmar i LO respektive TCO + Saco 1980-2010

	Antal medlemmar 31/12		Förändring under respektive år	
	LO	TCO + Saco	LO	TCO + Saco
1980	1.890.274	1.130.087	+33.623	+32.839
1990	1.962.416	1.404.345*	-34.642	+6.958
2000	1.753.816	1.400.547	-42.272	+7.420
2005	1.586.927	1.458.518	-27.560	-1.583
2006	1.564.409	1.450.611	-22.518	-7.907
2007	1.442.254	1.395.065	-122.155	-55.546
2008	1.384.879	1.385.331	-57.275	-9.734
2009	1.346.756	1.407.231	-38.123	+21.900
2010	1.318.343	1.416.739	-28.413	+9.508

OBS! Talen för LO år 2000 och tidigare år kommer att revideras.

* SALF/Ledarna medlem av TCO.

Anm. Antalet medlemmar exklusive pensionärer i LO, TCO och Saco, exklusive studerandemedlemmar i TCO och Saco samt exklusive egenföretagare i Saco (Saco: yrkesverksamma minus egenföretagare + arbetslösa och tjänstlediga). Saco exklusive SROF (Reservofficersförbundet). Se även tabellerna 19-20 nedan.

Tabell 19. De fackliga centralorganisationernas andel av aktiva fackmedlemmar 1950-2010 (%)

31/12	LO	TCO	Saco	SR*	Övriga	Alla
1950	78 (78,1)	17 (17,0)	1 (1,0)	1 (1,3)	3 (2,7)	100
1955	76 (76,1)	19 (19,2)	2 (1,8)	1 (0,9)	2 (2,1)	100
1960	74 (74,3)	21 (20,6)	2 (2,2)	1 (0,8)	2 (2,0)	100
1965	71 (71,2)	24 (24,48)	3 (2,8)	1 (0,8)	2 (1,6)	100
1970	66 (66,2)	28 (28,3)	3 (3,2)	1 (0,8)	1 (1,4)	100
1975	62 (62,8)	32 (31,8)	4 (4,3)	-	1 (1,0)	100
1980	61 (60,7)	31 (30,8)	5 (5,49)	-	3 (3,1)	100
1985	60 (59,8)	33 (33,1)	7 (6,52)	-	1 (0,6)	100
1990	58 (57,9)	34 (33,8)	8 (7,7)	-	1 (0,6)	100
1995	57 (56,8)	33 (33,4)	9 (8,8)	-	1 (1,0)	100
1999	55 (55,0)	32 (32,0)	11 (10,6)	-	2 (2,4)	100
2000	54 (54,2)	32 (32,3)	11 (11,0)	-	2 (2,4)	100
2001	53 (53,1)	33 (32,8)	12 (11,6)	-	3 (2,5)	100
2002	52 (52,0)	33 (33,4)	12 (12,1)	-	3 (2,6)	100
2003	51 (51,45)	33 (33,3)	13 (12,6)	-	3 (2,6)	100
2004	51 (51,1)	33 (33,2)	13 (13,0)	-	3 (2,7)	100
2005	51 (50,7)	33 (33,2)	13 (13,4)	-	3 (2,8)	100
2006	50 (50,4)	33 (33,1)	14 (13,7)	-	3 (2,8)	100
2007	49 (49,4)	33 (33,4)	14 (14,4)	-	3 (2,8)	100
2008	48 (48,48)	34 (33,54)	15 (15,0)	-	3 (3,0)	100
2009	47 (47,3)	34 (33,8)	16 (15,7)	-	3 (3,2)	100
2010	47 (46,6)	34 (34,0)	16 (16,1)	-	3 (3,3)	100

* Statstjänstemännens Riksförbund (SR) bildades 1943 och slogs 1975 samman med Saco till Saco-SR som 1989 återtog namnet Saco.

Anm 1. Antalet medlemmar exklusive pensionärer i LO, TCO, Saco och övriga, exklusive studerandemedlemmar i TCO och Saco samt exklusive egenföretagare i Saco (Saco: yrkesverksamma minus egenföretagare + arbetslösa och tjänstlediga). Saco exklusive SROF (Reservofficersförbundet).

Anm 2. Symf (Sveriges Yrkesmusikerförbund) anslöts till TCO 15/5 1985. SALF lämnade TCO 31/12 1979 och återinträdde 1/10 1985. ORF lämnade TCO november 1995; SOF lämnade Saco 1995, Officersförbundet som bildades 1995 genom sammanslagning av ORF och SOF lämnade 1998 gruppen övriga och anslöt sig då till Saco. Sveriges Fartygsbefälsförening lämnade Ledarna 1996 och gick med i Saco. Ledarna lämnade TCO 1997 och blev då ett fristående förbund, dvs hamnade i gruppen övriga. FF (Försäkringsanställdas Förbund) gick ur LO och anslöt sig till TCO 1/1 2002 (till TCO-förbundet ST 2004).

**Tabell 20. Förändring av antalet aktiva fackmedlemmar under respektive år, 1980-2010
(LO, TCO, Saco och övriga)**

	LO	TCO	Saco	Övriga	Alla
1980	+33.623 +1,8%	+23.313 +2,49%	+9.526 +5,9%	+550 +0,6%	+67.012 +2,2%
1981	+4.225 +0,2%	+16.500 +1,7%	+10.579 +6,2%	-769 -0,8%	+28.193 +0,9%
1982	+15.502 +0,8%	+14.468 +1,5%	+10.579 +5,6%	-218 -0,2%	+40.331 +1,3%
1983	+31.032 +1,6%	+12.249 +1,2%	+9.868 +5,2%	-1.874 -2,0%	+51.275 +1,6%
1984	+38.967 +2,0%	+15.998 +1,6%	+10.120 +5,1%	-809 -0,9%	+62.758 +1,9%
1985	+21.835 +1,1%	+90.284 +8,9%	+10.120 +4,9%	-70.908 -77,3%	+43.234 +1,3%
1986	+15.673 +0,8%	+18.487 +1,7%	+9.720 +4,4%	-646 -3,1%	+43.234 +1,3%
1987	+4.490 +0,2%	+7.522 +0,7%	+7.914 +3,5%	+197 +1,0%	+20.526 +0,6%
1988	-9.629 -0,5%	+4.157 +0,4%	+7.914 +3,3%	+197 +1,0%	+2.639 +0,1%
1989	-15.311 -0,8%	+5.378 +0,47%	+9.041 +3,7%	-102 -0,5%	-994 -0,03%
1990	-34.642 -1,7%	+211 +0,0%	+6.747 +2,7%	+731 +3,54%	-27.343 -0,8%
1991	+14.482 +0,7%	+11.897 +1,0%	+10.089 +3,9%	+731 +3,5%	+37.199 +1,1%
1992	-1.910 -0,1%	+1.590 +0,1%	+9.400 +3,5%	+221 +1,0%	+9.301 +0,3%
1993	-20.350 -1,0%	-10.167 -0,9%	+8.941 +3,2%	-497 -2,3%	-22.073 -0,6%
1994	-19.536 -1,0%	-6.877 -0,6%	+8.047 +2,8%	-916 -4,3%	-19.282 -0,6%
1995	-8.435 -0,4%	-9.454 -0,8%	+1.933 +0,7%	+13.468 +65,6%	-2.488 -0,1%
1996	-36.176 -1,9%	-9.461 -0,8%	+11.266 +3,8%	-574 -1,7%	-34.949 -1,0%
1997	-35.425 -1,9%	-73.067 -6,5%	+10.814 +3,5%	+59.478 +178,0%	-38.200 -1,1%
1998	-30.155 -1,6%	+1.900 +0,2%	+20.704 +6,5%	-16.190 -17,4%	-23.741 -0,7%
1999	-28.823 -1,6%	-3.680 -0,4%	+4.907 +1,4%	+1.265 +1,6%	-27.043 -0,8%
2000	-42.272 -2,4%	-1.426 -0,1%	+8.846 +2,6%	+1.265 +1,6%	-33.586 -1,0%
2001	-52.754 -3,0%	+6.268 +0,6%	+15.388 +4,3%	+2.509 +3,2%	-28.590 -0,9%
2002	-40.629* -2,4%	+13.637* +1,3%	+15.039 +4,1%	+840 +1,0%	-11.103 -0,3%
2003	-21.784 -1,3%	-4.624 -0,4%	+16.427 +4,3%	+1.598 +2,0%	-8.393 -0,3%
2004	-24.162 -1,5%	-12.099 -1,1%	+9.518 +2,4%	+1.655 +2,0%	-25.088 -0,8%

2005	-27.560 -1,7%	-8.785 -0,8%	+7.202 +1,8%	+2.293 +2,7%	-26.850 -0,8%
2006	-22.518 -1,4%	-13.880 -1,3%	+5.973 +1,4%	-672 -0,8%	-31.097 -1,0%
2007	-122.155 -7,8%	-51.031 -5,2%	-4.515 -1,1%	-3.517 -4,1%	-181.218 -5,8%
2008	-57.375 -4,0%	-17.026 -1,7%	+7.292 +1,7%	+3.063 +3,7%	-64.046 -2,2%
2009	-38.123 -2,8%	+3.717 +0,4%	+18.183 +4,3%	+4.323 +5,0%	-11.900 -0,4%
2010	-28.413 -2,1%	+979 +0,1%	+8.529 +1,9%	+3.211 +3,5%	-15.590 -0,6%

OBS! Talen för LO år 2000 och tidigare år kommer att revideras.

* Av förlusten hos LO resp. ökningen hos TCO stod FF (Försäkringsanställdas Förbund) för 12.625 personer.

Anm 1. Ökningen eller minskningen avser antalet aktiva medlemmar från 31/12 föregående år fram till 31/12 året ifråga, dvs förändringen under ett kalenderår. Med aktiva medlemmar avses antalet medlemmar exklusive pensionärer i LO, TCO, Saco och övriga förbund, exklusive studerandemedlemmar i TCO och Saco samt exklusive egenföretagare i Saco (Saco: yrkesverksamma minus egenföretagare + arbetslösa och tjänstlediga). Saco exklusive SROF (Reservofficersförbundet).

Anm 2. Symf (Sveriges Yrkesmusikerförbund) anslöts till TCO 15/5 1985. SALF lämnade TCO 31/12 1979 och återinträdde 1/10 1985. ORF lämnade TCO 1995 och SOF lämnade Saco samma år. Officersförbundet, som bildades 1995 genom sammanslagning av ORF och SOF, lämnade 1998 gruppen övriga och anslöt sig då till Saco. Sveriges Fartygsbefälsförening lämnade Ledarna 1996 och gick med i Saco. Ledarna lämnade TCO 1997 och blev då ett fristående förbund, dvs hamnade i gruppen övriga. FF (Försäkringsanställdas Förbund) gick ur LO och anslöt sig till TCO 1/1 2002 (till TCO-förbundet ST 2004).

Tabell 21. Förändring av antalet aktiva fackmedlemmar i Ledarna 2000-2010

År	Antal medlemmar 31/12	Förändring under året	Procentuell förändring
2000	60.646	+1.521	+2,6%
2001	63.176	+2.530	+4,2%
2002	64.399	+1.223	+1,9%
2003	66.424	+2.025	+3,1%
2004	68.269	+1.845	+2,8%
2005	70.732	+2.463	+3,6%
2006	72.366	+1.634	+2,3%
2007	70.213	-2.153	-3,0%
2008	74.160	+3.947	+5,6%
2009	78.643	+4.483	+6,0%
2010	82.437	+3.794	+4,8%

Referenser

- Allvin, Michael & Sverke, Magnus (2000) "Do New Generations Imply the End of Solidarity? Swedish Unionism in the Era of Individualization" *Economic & Industrial Democracy* 21:1
- Bruhn, Anders (1999) *Individualiseringen och det fackliga kollektivet. En studie av industritjänstemäns förhållningssätt till facket*. Örebro: Örebro universitet.
- Holmlund, Bertil & Lundborg, Per (1999) "Wage bargaining, union membership and the organisation of unemployment insurance", *Labour Economics*, nr 6, s 397-415.
- IAF (2007), *Effekterna av den förhöjda finansieringsavgiften*. Rapport 2. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen 2007:23
- Kjellberg, Anders (2001) *Fackliga organisationer och medlemmar i dagens Sverige*. Lund: Arkiv förlag.
- Kjellberg, Anders (2008) "Facklig organisationsgrad och kollektivavtalens täckningsgrad i vissa branscher i privat sektor 2007" i *Avtalsrörelsen och lönebildningen 2008. Medlingsinstitutets årsrapport* (sid. 30-31 och 33-34). Stockholm: Medlingsinstitutet. [Läs här](#).
- Kjellberg, Anders (2009a) "Det fackliga medlemsraset i Sverige under 2007 och 2008". *Arbetsmarknad & Arbetsliv* nr 2 2009 (sid. 11-28). ISSN 1400-9692. [Mer information om artikeln finns här](#) [Om tidskriften Arbetsmarknad & Arbetsliv](#) Läs artikeln [här](#).
- Kjellberg, Anders (2009b) "The Swedish Ghent system and trade unions under pressure" *Transfer* nr 3-4 2009 (sid. 481-504). ISSN 1024-2589. [Transfers hemsida](#) [Länk till nr 3-4 2009](#) [Läs artikeln här](#)
- Kjellberg, Anders (2009c) "Fackliga organisationer och *industrial relations*" i Tomas Berglund & Stefan Schedin (red.) *Arbetslivet*, Lund: Studentlitteratur (sid. 241-286).
- Kjellberg, Anders (2010a) *Vilka "hoppade av" a-kassan eller avstod från att gå med? En studie av a-kassornas medlemsras*. Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. *Research Reports* 2010:3. Läs här: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1668584&fileId=1669879> (uppdaterad 2011)
- Kjellberg, Anders (2010b) *Växande avgiftsskillnader i a-kassan – ökad social polarisering*. Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. *Research Reports* 2010:2. Läs [här](#) [Mer information](#) (uppdaterad 2011)
- Kjellberg, Anders (2011) "The Decline in Swedish Union Density since 2007" *Nordic Journal of Working Life Studies* (NJWLS) Vol. 1. Nr 1 (August 2011), sid. 67-93. Artikeln kan laddas ned [här](#) eller [här](#).

Silvia, Stephen J. & Schroeder, Wolfgang (2007) "Why Are German Employers Associations Declining?: Arguments and Evidence", *Comparative Political Studies* 40:12 (1433-1459).

Sverke, Magnus & Hellgren, Johnny (2002) "Inledning", i Magnus Sverke & Johnny Hellgren (red.) *Medlemmen, facket och flexibiliteten. Svensk fackföreningsrörelse i det moderna arbetslivet*. Lund: Arkiv förlag.

Western, Bruce (1999) *Between Class and Market. Postwar Unionization in the Capitalist Democracies* Princeton: Princeton University Press.

Kontaktuppgifter

Anders Kjellberg, professor

Adress: Sociologiska institutionen Box 114, SE-221 00 Lund

Telefon: 046-222 88 47

E-post: anders.kjellberg@soc.lu.se

Hemsida: <http://www3.soc.lu.se/index.php?id=93>

LUND UNIVERSITY
Faculty of Social Sciences